

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№36 (5092) 25 верасня 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

Ключы
да творчасці
і натхнення
стар. 6

Праз
Беларусь
у Францыю
стар. 11

У вір
папяровых
старонак
стар. 14

Тройчы народжаны

Фота Ганны Шарко.

Сцэна са спектакля «Казкі дзядзькі Якуба».

У 1955 годзе 22 верасня быў падпісаны загад міністра культуры БССР Рыгора Якаўлевіча Кісялёва аб стварэнні Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача, і пачалося будаўніцтва. Здаецца, што падзея не такая ўжо і значная, але афіцыйныя паперы ў час СССР мелі магічную сілу, і таму будаўніцтва, якое планавалі амаль з 1952 года, пачалося толькі пасля згаданага загада.

Гэтая дата вельмі важная для гісторыі сучаснага Тэатра юнага гледача, які мае ў сваім доўгім і слаўным жыцці некалькі дзён нараджэння. І 65-гадовы юбілей падпісання загада аб стварэнні тэатра — добрая нагода ўспомніць той вялікі шлях, што прайшла культурная ўстанова.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 0036

Працяг на стар. 4 ►

«ЛІМ»-акцэнт

Кнігавыданне. Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» выпусціла 224-старонкавую кнігу «Сімвалы Беларусі» на трох мовах, паведамілі ў выдавецтве. Унікальная прэзентацыйная кніга падрыхтавана сумесна з Музеем сучаснай беларускай дзяржаўнасці. Выданне прадстаўлена на трох мовах: беларускай, рускай, англійскай. Звыш 100 тэрмінаў адлюстроўваюць самыя значныя сімвалы суверэннай Беларусі, дзякуючы якім краіну ведаюць і цэняць у свеце. У іх ліку — гімн, герб і сцяг, Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце, Канстытуцыя. Сярод атрыбутаў — Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Вялікі тэатр оперы і балета, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і кінастудыя «Беларусь-фільм», адзначае БелТА. У ліку духоўных сімвалаў нацыі — Жыровіцкі абраз Божай Маці, Тураўскае Евангелле, слупкія паясы ды іншыя нацыянальныя каштоўнасці.

СМІ. Працягваецца конкурс «Моцная сям’я — моцная дзяржава». Як адзначаецца на сайце Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, асноўная мэта конкурсу — рэалізацыя задач дзяржаўнай дэмаграфічнай палітыкі, пытанняў умацавання прэстыжу інстытута сям’і як асновы дабрабыту грамадства і дзяржавы, прапаганда сямейных каштоўнасцей і традыцый. Арганізатары — Міністэрства інфармацыі і ГА «Беларускі саюз жанчын». На конкурс прадстаўляюцца матэрыялы, якія апублікаваны ў друку або выйшлі ў эфір тэлевізійных і радыёэфіцальных СМІ з 15 кастрычніка 2019 года да 15 жніўня 2020-га. Узнагароджанне пераможцаў конкурсу будзе праведзена ў межах мерапрыемстваў, прымеркаваных да Тыдня маці.

Помнікі. У палацава-паркавым ансамблі Сапегаў у Ружанах плануецца закансерваваць руіны цэнтральнага корпуса і аркад, паведамілі ў Брэсцкім аблвыканкаме. Рэстаўрацыйныя работы ў Ружанскім палацы пачаліся ў 2008 годзе. За гэты час абноўлены цэнтральныя ўязныя варты — брама, адноўлены бакавыя флігелі. Цяпер рэстаўратары карпатліва адраджаюць усходні або тэатральны корпус. Па праекце там плануецца размясціць шматфункцыянальны культурны комплекс, невялікую гасцініцу і кафэ. Убранне будзе ў барочным стылі. Старадаўняя рэзідэнцыя Сапегаў разам з Косаўскім палацам, аднаўленне якога таксама пачалі ў 2008 годзе, утвараюць турыстычны кластар. У Косаўскім палацы амаль год таму адкрыліся гасцініца і кафэ, што павялічыла колькасць наведвальнікаў.

Тэатр. Юбілейны, 300-ы, паказ балета «Стварэнне свету» і прэзентацыя фотальбома адбудуцца 1 кастрычніка ў Вялікім тэатры Беларусі, паведамляе прэс-служба ўстановы. У Міжнародны дзень музыкі глядачоў запрашаюць прыйсці ў Вялікі тэатр раней. У камернай зале пройдзе прэзентацыя фотальбома «Імгненні Валянціна Елізар’ева. Стварэнне свету» Аляксея Казнадзея, прысвечанага легендарнаму балету Андрэя Пятрова «Стварэнне свету». Пастаноўка мастацкага кіраўніка тэатра, народнага артыста СССР Валянціна Елізар’ева з’явілася на сцэне ў 1976 годзе, а ў новай харэаграфічнай версіі майстра вярнулася ў снежні 2019-га, паведамілі ў тэатры. На сустрэчу з глядачамі прыйдуць пастаноўшчыкі спектакля — Валянцін Елізар’еў і дырыжор, уладальнік медаля Францыска Скарыны Вячаслаў Чарнуха-Воліч.

Музей. У Рэспубліканскім доме моладзі адбылася цырымонія адкрыцця пасля рэканструкцыі Музея гісторыі камсамола і маладзёжнага руху. У мерапрыемстве, прымеркаваным да 100-годдзя камсамола Беларусі, узялі ўдзел лідары маладзёжнага руху розных гадоў і прафесій. Музейны фонд БРСМ захоўвае больш за 20 тыс. гістарычных дакументаў, фатаграфій і прадметаў, сярод якіх сотні ўнікальных экспанатаў. Найбольш каштоўныя — ордэны Чырвонага Сцяга і Леніна, якімі быў узнагароджаны камсамол Беларусі, скафандр касманаўта Пятра Клімука, шашка, падараная Цэнтральнаму камітэту ЛКСМБ вядомым савецкім палкаводцам Іванам Баграмянам.

Тэлебачанне. Тэлеканал «Беларусь 3» адзначаць у эфіры 100-годдзе з дня нараджэння акцёра, рэжысёра і сцэнарыста, народнага артыста СССР Сяргея Бандарчука, паведамілі ў прэс-службе Белтэлерадыёкампаніі. Сёння глядачоў чакае дакументальны фільм з цыкла «Апошні дзень», прысвечаны памяці Сяргея Бандарчука, будзе паказана першая кінастужка майстра — ваянная драма «Лёс чалавека», створаная па аднайменным апавяданні Міхаіла Шолохава.

Афіцыйны падзеі ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

стасункі

Беларусь — Узбекістан: сяброўства, правяранае часам

Сучасны стан, гісторыю і перспектывы беларуска-ўзбекскіх літаратурных кантактаў, а таксама ролю культуры ў захаванні і ўзаемапаразуменні народаў абедзвюх краін абмеркавалі ў прэс-цэнтры Дома прэсы.

Тэма круглага стала — «Беларусь — Узбекістан: культурныя і гуманітарныя сувязі» — даволі шырокая, таму пытанні, запланаваныя для дыскусіі, тычыліся як літаратурна-мастацкіх выданняў, якія маюць на мэце прэзентацыю творчасці пісьменнікаў Беларусі ва Узбекістане і Узбекістана ў Беларусі, так і таго агульнага, праз што прайшлі народы гэтых краін на шляху станаўлення і развіцця дзяржаўнасці, мовы, культуры.

Першы з выступоўцаў, саветнік па палітычных пытаннях Пасольства Рэспублікі Узбекістан у Рэспубліцы Беларусь Даніяр Абідаў, зрабіў кароткі экскурс у гісторыю беларуска-ўзбекскіх сувязей. «Уяўленне пра Беларусь у народа Узбекістана бярэ пачатак яшчэ з 1930-х гадоў, калі прадстаўнікі ўзбекскай літаратуры на чале з паэтам Уйгунам былі ўдзельнікамі мерапрыемстваў, арганізаваных Саюзам пісьменнікаў СССР, і наведвалі Беларусь як госці. Затым падчас вайны ва Узбекістан былі эвакуіраваны многія беларускія творцы, у тым ліку Якуб Колас. Яны пасябравалі з сем’ямі ўзбекскіх пісьменнікаў, што пазней перарасло ў літаратурнае супрацоўніцтва», — зазначыў Даніяр Абідаў. Ён расказаў пра шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных культурнаму збліжэнню краін, ад імя Пасольства Рэспублікі Узбекістан у Рэспубліцы Беларусь выказаў удзячнасць ініцыятару сустрэчы — дырэктару — галоўнаму рэдактару РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”» Аляксандру Карлюкевічу і беларускім паэтам — перакладчыкам твораў класікаў Узбекістана.

Пісьменніца і перакладчыца твораў беларускіх пісьменнікаў на ўзбекскую мову Рысалат Хайдарова падзялілася ўражаннямі ад судакранання са спадчынай Якуба Коласа, Максіма Танка, Васіля Быкава, Алеся Адамовіча, акрэсліла сучасную літаратурную сітуацыю ва Узбекістане і выказала меркаванне, што творчасць такіх пісьменнікаў, як Уладзімір Караткевіч, Алесь Бадак, Андрэй Федарэнка, абавязкова будзе цікавай чытачам Узбекістана.

Розныя аспекты шматгадовых стасункаў абедзвюх краін закраналі ў сваіх выступленнях саветнік міністра па пытаннях павышэння эфектыўнасці духоўна-асветніцкай работы, забеспячэння выканання заканадаўства аб дзяржаўнай мове Рахматула Назараў, начальнік

Фота Кастуся Дробава.

Падчас круглага стала.

аддзела Упраўлення двухбаковага і шматбаковага супрацоўніцтва з краінамі СНД Фатхула Абдурахманаў, пісьменнік Кучкор Наркабіл, намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Узбекістана Гайрат Мажыд.

Гісторыя літаратурнага сяброўства беларускіх і ўзбекскіх пісьменнікаў, праблемы мастацкага перакладу на старонках сучасных выданняў, удзел узбекскіх творцаў у беларускіх круглых сталах, прымеркаваных да Дня беларускага пісьменства, і ў штогадовых міжнародных сімпозіумах «Пісьменнік і час» сталі тэмамі выступленняў беларускіх удзельнікаў: дырэктара — галоўнага рэдактара РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”» Аляксандра Карлюкевіча, дырэктара Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Аляксандра Храмога, намесніка дырэктара РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”» — галоўнага рэдактара газеты «Літаратура і мастацтва» Аляксея Чароты, галоўнага рэдактара часопіса «Нёман» Юліі Алейчанкі.

Сустрэча ўдзельнікаў круглага стала адбылася ў анлайн-фармаце, але гэта не парушыла добразычлівую атмасферу мерапрыемства. Былі выказаны ўзаемныя спадзяванні на далейшае супрацоўніцтва і ажыццяўленне сумесных планаў у галіне мастацкага перакладу, названы імёны пісьменнікаў, чые творы чакаюць сваіх майстроў-перастваральнікаў. Выступоўцы падкрэслівалі адкрытасць іх краіны, жаданне і гатоўнасць да супольнай працы, агучылі новыя сумесныя кнігавыдавецкія і медыйныя ініцыятывы.

Яна БУДОВІЧ

Калі кніга яднае анлайн

Пекінскі кніжны кірмаш, традыцыйны і XXVII па ліку, пачне працаваць заўтра ў анлайн-рэжыме. Да ўдзелу заяўлены некалькі дзясяткаў краін. Мяркуюцца, што форум пазнаёміць з кнігамі болей як 400 тысяч назваў.

Нагадаем, што беларусы традыцыйна ўдзельнічалі ў кніжных фэстах у Кітаі. У Пекіне былі прадстаўлены і кніжныя здабыткі

Выдавецкага дома «Звязда» — анталогіі кітайскай паэзіі ў перакладзе на беларускую мову Міколы Мятліцкага, зборнікі серыі «Светлыя знакі: паэты Кітая», іншыя выданні кітайскіх літаратараў у перастварэнні на беларускую.

У розныя дзесяцігоддзі развіццю беларуска-кітайскіх сувязей спрыялі паездкі айчынных паэтаў, празаікаў, літаратуразнаўцаў у Паднябесную. У XX—XXI стагоддзях Кітай адкрывалі Максім Танк, Янка

Брыль, Рыгор Барадулін, Анатоль Вярцінскі, Лідзія Арабей, Міхась Шэлехаў, Валерый Казакоў, Алесь Кажадуб, Навум Гальпяровіч, Алесь Бадак, Аляксей Чарота, Дар’я Нечыпарук, Ірына Шаўлякова, Алена Раманоўская...

Будзем спадзявацца, што і сёлета пра Беларусь кніжную будучыню згадкі ў праграме форуму. Нам заўсёды ёсць пра што распавесці па тэме беларуска-кітайскіх кніжных сувязей.

Мікола БЕРЛЕЖ

віншuem!

Сям’я аднадумцаў, родных па духу

Дарагія сябры, паважаныя калегі!

Ад усяго сэрца віншuem вас з 15-годдзем стварэння Гомельскага абласнога аддзялення грамадскага аб’яднання «Саюз пісьменнікаў Беларусі». Гэтыя паўтара дзесяцігоддзя сталі для вас гадамі стараннай творчай працы на ніве мастацкага слова. Плён — шмат выдадзеных кніг, мноства перамог у конкурсах, заслужаных узнагарод і іншых дасягненняў. За гэтыя 15 гадоў вам удалося стаць

дружнай сям’ёй аднадумцаў, людзей родных па духу. Менавіта гэты фактар, пакладзены ў аснову развіцця вашага патэнцыялу, узбагачэння і працягу багатых культурных традыцый Гомельшчыны, па праве з’яўляецца прыкладам для калег з іншых абласцей. Прыміце ад нас шчырыя пажаданні здароўя, невычэрпнага натхнення і яшчэ многіх гадоў плённай працы на карысць нашай Айчыны.

Калектыв Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

27 верасня — на творчы вечар паэта-песенніка Івана Цітаўца «Жыцця неразгаданы вір павучым радком асвятляе», прымеркаваны да яго 85-годдзя, у Белдзяржфілармонію (19.00). Уваход па квітках.

29 верасня — юных аматараў у літаратурную студыю «Малінаўскія галасы» пры дзіцячай бібліятэцы № 15 (16.00).

29 верасня — на сустрэчу з паэтэсай і спявачкай Таццянай Атрошанкай у паэтычны клуб «Парнас» пры бібліятэцы № 5 (17.00).

30 верасня — на сустрэчу з паэтам Міхасём Пазняковым у літаратурны клуб «Шчырасць» пры бібліятэцы № 22 (16.00).

1 кастрычніка — на сустрэчу з Уладзімірам Тулінавым «Камсамол — мой лёс» у дзіцячы дом № 5 (16.00).

праекты

Дзецям — пра Кітай

Вераснёўскі нумар папулярнага беларускага дзіцячага часопіса «Вясёлка» прысвечаны Кітаю і кітайскай культуры. Гэта не першы праект, які беларускія масмедыя ажыццяўляюць на кітайскую тэму.

Ужо выходзілі краізнаўчыя кітайскія выпускі «Маладосці», «Нёмана». Актыўна спрыяе рэалізацыі ініцыятыў у гэтым кірунку Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя БДУ. З уступным словам да юнага чытача звяртаецца ў «Вясёлцы» намеснік дырэктара Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Лю Сулін. На старонках выдання — лаканічныя і досыць цікавыя аповеды пра розныя кітайскія сімвалы, гістарычныя каштоўнасці,

іерогліфы, памятнікі культуры Паднябеснай. А яшчэ ў вераснёўскай «Вясёлцы» — беларускія пераклады кітайскіх народных казак, якія зроблены непасрэдна з кітайскай мовы. Расказвае галоўны рэдактар часопіса пісьменнік Уладзімір Ліпскі: — Раю не толькі дзецям, але і дарослым зазірнуць на старонкі вераснёўскай «Вясёлкі». Мы стараліся зрабіць нумар такім, каб, прачытаўшы артыкулы, змешчаныя ў ім, нашы чытачы ажыццявілі віртуальнае падарожжа ў далёкую ад Беларусі краіну, займелі мару наведаць

у будучыні Кітай. Спадзяюся, што рэалізавалі гэтую задумку як след. Таму і раю ўсім «вясёлкаўцам», сябрам нашага выдання пазнаёміцца з пандамі, разгледзець тэракотавае войска, узысці на Вялікую Кітайскую сцяну. Прыемных падарожжаў у Кітай! У планах перыядычных выданняў Выдавецкага дома «Звязда» — новыя беларуска-кітайскія праекты. Яны, безумоўна, паспрыяюць пашырэнню стасункаў паміж пісьменнікамі Беларусі і Кітая на ніве мастацкага перакладу.

Сяргей ШЫЧКО

конкурс

Чуллівае слова Дубоўкі

Анлайн-конкурс чытальнікаў «О, Беларусь, мая шыпшына», прымеркаваны да 120-годдзя Уладзіміра Дубоўкі ў межах праекта «На хвалі часу, у плыні жыцця», праводзіць Нацыянальная бібліятэка Беларусі пры інфармацыйнай падтрымцы часопісаў «Маладосць» і «Бярозка».

Паўдзельнічаць могуць усе ахвотныя, даслаўшы анлайн-выступленне з выразным чытаннем вершаў Уладзіміра Дубоўкі на электронную пошту konkurs.dubowka120@gmail.com. Тэрміны спаборніцтва — з 1 кастрычніка да 15 лістапада. Пераможцы будуць абвешчаны 19 лістапада. Асноўнымі крытэрыямі ацэнкі відэа стануць выразнасць чытання і артыстычнасць выканання. Пераможцы

атрымаюць памятныя дыпломы, бясплатную экскурсію па бібліятэцы, кнігі Выдавецкага дома «Звязда» ды іншыя падарункі. Акрамя таго, плануецца прыз для пераможцы глядацкіх сімпатый (відэачытання, якое атрымае найбольшую колькасць падабак у сацсетках) і прыз сімпатый рэдакцыі часопіса «Маладосць». У журы ўваходзяць супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, а таксама запрошаныя ўдзельнікі праекта, у ліку якіх — Ірына Багдановіч, паэтэса, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта; Аксана Данільчык, паэтэса, перакладчык, кандыдат філалагічных навук; Алесь Сівохіна, аўтар і выканаўца ўласных песень, рэжысёр, мастацкі

кіраўнік народнага літаратурнага тэатра «Жывое слова». Мэта конкурсу «О, Беларусь, мая шыпшына» — далучэнне да святкавання 120-годдзя Уладзіміра Дубоўкі шырокай грамадскасці, а таксама прыцягненне ўвагі да новага раздзела віртуальнага праекта НББ «На хвалі часу, у плыні жыцця», прысвечанага творчасці паэта. Сярод задач — папулярызацыя творчасці Уладзіміра Дубоўкі, павышэнне цікавасці грамадства да беларускай літаратуры і скарбаў нацыянальнай культуры, развіццё творчага патэнцыялу асобы. Вынікі праекта будуць абвешчаны на партале www.nlb.by і ў сацыяльных сетках Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, а таксама на старонках і ў сацыяльных сетках часопісаў «Маладосць» і «Бярозка».

Яўгенія ШЫЦЬКА

зваротная сувязь

Сюжэты для вечнасці

У суботу і нядзелю ў праграме «Пазнаўчыная раніца» канала «Культура» Беларускага радыё прагучаць радыёкампзіцыі паводле вершаў айчынных аўтараў. У выхадныя аматараў чакае праграма «Паэзія XXI стагоддзя», якая прапануе выбраныя радкі Васіля Зуёнка. Праект «Кнігалюбу» ў суботу пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа». У нядзелю да ўвагі слухачоў — праект Навума Гальпярловіча «Сюжэт для вечнасці», у якім праз аўтарскую паэзію і прозу апавядаецца пра станаўленне творчай асобы паэта. У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гутарку Навума Гальпярловіча з мастацкім кіраўніком народнага літаратурнага тэатра «Жывое слова», бардам, удзельніцай капэлы «ТрыА» Алесся Сівохінай. У суботу ў межах праграмы «Радыётэатр. Лепшае» прагучыць радыёспектакль «Крыж» па п'есе Аляксея Дударова, запісаны ў 2009 годзе. Нядзельным вечарам прыхільнікаў тэатра перад мікрафонам чакае другая частка радыёспектакля «Паэт і Дзяўчына» па п'есе Пятра Васючанкі. Што вечар а 21 гадзіне для маленькіх слухачоў на «Культуры» выходзіць «Вячэрняя казка», а па буднях у праекце «Дасціпныя. Нямомныя. Кемлівыя» гучаць казкі Алесь Карлюкевіча.

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасадаў (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:		
1	кафедра струнных смычковых інструментаў	– загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) – дацэнт (1,0 шт. адз.) – старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
2	кафедра струнных народных шчыпкова-ўдарных інструментаў	– загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) – прафесар (1,0 шт. адз.)
3	кафедра тэорыі музыкі	– дацэнт (1,0 шт. адз.)
4	кафедра драўляных духавых інструментаў	– загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
5	кафедра канцэртмайстарскага майстэрства	– дацэнт (2,0 шт. адз.)
6	кафедра аркестравага дырыжыравання і інструментоўкі	– дацэнт (1,0 шт. адз.)
7	кафедра харавога дырыжыравання	– прафесар (1,0 шт. адз.)
8	кафедра кампазіцыі	– прафесар (1,0 шт. адз.)
9	кафедра спеваў	– прафесар (1,0 шт. адз.)
10	кафедра гісторыі музыкі і музыкальнай беларусістыкі	– загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
11	кафедра баяна і акардэона	– старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
12	падрыхтоўчае аддзяленне	– старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)

190 гадоў таму была заснавана Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Ф. Карскага, першая публічная бібліятэка ў Беларусі. 100 гадоў таму пачаў выдавацца літаратурна-мастацкі і навуковы ілюстраваны часопіс «Вольны сцяг». Існаваў да 1922 г. 26 верасня — 110 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Агіевіча (1910—1952), крытыка, літаратуразнаўца. 26 верасня — 105 гадоў з дня нараджэння Веры Сенькінай (1915—1996), мастака дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. 26 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Навума Кісліка (1925—1998), паэта, перакладчыка. 27 верасня 65-гадовы юбілей святкуе Марыя Ляшук, журналіст, пісьменніца.

27 верасня 450 гадоў таму быў заснаваны Віленскі езуіцкі калегіум. У 1579 г. ператвораны ў Віленскі ўніверсітэт. 28 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Барыса Лапава (1925—1967), мовазнаўца. 28 верасня — 90 гадоў з дня нараджэння Віктара Дайліды (1930—2006), празаіка. 29 верасня — 140 гадоў з дня нараджэння Сяргея Сахарава (1880—1954), фалькларыста, этнографа, публіцыста, педагога. 29 верасня 70 гадоў спаўняецца Таццяне Белавусавай-Пятроўскай, майстру дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. 30 верасня 80-годдзе адзначае Мікола Бусько, паэт, публіцыст, мастак.

30 верасня — 115 гадоў з дня нараджэння Надзеі Галоўчанкі (1905—1990), графіка, акварэліста, педагога. 30 верасня 75-гадовы юбілей святкуе Віктар Камлюк, мастак-праекціроўшчык. 1 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Міхася Няхая (1935—1997), літаратуразнаўца, пісьменніка. 2 кастрычніка — 95 гадоў з дня нараджэння Кацярыны Русаковіч (1925—1997), майстра мастацкага ткацтва і аплікацыі. 2 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Кіма Шастоўскага (1935—2016), мастака, педагога. 2 кастрычніка 75-годдзе адзначае Тамара Габрусь, мастацтвазнаўца, гісторык архітэктуры.

«ЛіМ»-люстэрка

Міжнародны тэатральны фестываль-конкурс «Тэатральная вясна» праходзіць сёння ў Магілёве, перадае БелТА. Удзел бяручь каля 40 салістаў і творчых калектываў з Магілёўскай і Віцебскай абласцей, Магілёва і Мінска, а таксама выканаўцы са Смаленскай вобласці. Свае здольнасці канкурсанты дэманструюць у трох намінацыях: «Драматычны тэатр», «Мастацкае слова» і «Парны канферанс». Узрост удзельнікаў — ад 5 гадоў і старэй. Журы конкурсу ацэньвае паўнату і яркасць выступленняў, глыбіню раскрыцця тэм твораў, акцёрскае і выканальніцкае майстэрства, сцэнічнае маўленне, арыгінальнасць рэжысёрскай задумкі і мастацкае афармленне: касцюмы, грым, дэкарацыі, святло і музычнае суправаджэнне. У праграме — цырымонія ўзнагароджання пераможцаў.

Выстаўка «Што можа быць лепш за прыроду! Афорты І. І. Шышкіна» адкрылася ў карціннай галерэі Г. Х. Вашчанкі ў Гомелі, перадае БелТА. Прадстаўлены альбом «60 афортаў прафесара І. І. Шышкіна. 1870-1892», надрукаваны выдавецтвам Адольфа Маркса ў 1894 годзе. Гэта арыгінальныя афорты чорнай фарбай і сепіяй. Альбом — вынік больш як 20-гадовай працы рускага мастака. «Яго афортныя работы адрозніваюцца тонкім веданнем прыроды, дакладным малюнкам і дасканалай тэхнікай. Гэты род гравюры асабліва патрабуе ад мастака ўмення добра маляваць і некаторых навываў працы пяром і тушшу, у чым Шышкіну, на думку многіх сучаснікаў, не было роўных», — распавялі ў карціннай галерэі. Выстаўка арганізавана сумесна з Наўтародскім дзяржаўным аб'яднаным музеем-запаведнікам і будзе працаваць да 1 лістапада.

Дэбютны раман Сціны Джэксан «Срэбная дарога» выйдзе ў выдавецтве «Янушкевіч», гаворыцца на афіцыйнай старонцы ўстановы. На сёння раман надрукаваны ў 30 краінах. Выхад беларускага выдання заплававаны на 6 кастрычніка. Пераклад са шведскай мовы зрабіла Алена Казлова. Аўтар дызайну вокладкі — Наталля Пávaляева. Рэдактар выдання — Алена Карп. Твор пісьменніцы Сціны Джэксан быў прызнаны ў 2019 годзе найлепшым скандынаўскім дэтэктывам, атрымаўшы прэстыжную ўзнагароду The Glass Key 2019. Афіцыйная кніга пра The Beatles выйдзе ўпершыню за апошнія 20 гадоў. Як паведамляе РІА «Новости», выданне паступіць у продаж у жніўні 2021 года. Кніга пад назвай «The Beatles: Get Back», якая будзе складацца з больш як 120 гадзін запісаных размоў удзельнікаў гурта з іх студыйных сесій, расказа пра гісторыю стварэння дванацатага і апошняга студыйнага альбома гурта «Let It Be». Плануецца, што ўступ напіша брытанскі пісьменнік Ханіф Курэйшы. Між тым у выданне ўвойдуць таксама сотні фотаздымкаў аўтара вокладак альбомаў The Beatles Ітана Расэла, што раней не публікаваліся, і фота, зробленыя былой жонкай Пола Макартні Ліндай. Першая афіцыйная аўтабіяграфія групы выйшла ў 2000 годзе пад назвай «The Beatles Anthology». У кнізе прадстаўлены ўспаміны ўдзельнікаў The Beatles пра падзеі, якія адбываліся ў жыцці гурта да 1970 года.

Сусветная прэм'ера фільма «Усё жыццё наперадзе» («The life ahead»), заснаванага на аднайменным рамане Рамэна Гары, з Сафі Ларэн у галоўнай ролі аббудзецца на стрымінгвай платформе Netflix 13 лістапада, інфармуе РІА «Новости». Стужка стане першым поўнаметражным мастацкім фільмам за апошнія некалькі гадоў, у якім Сафі Ларэн сыграе ключавую ролю. «Усё жыццё наперадзе» — трэцяя сумесная работа актрысы з яе сынам рэжысёрам Эдаарда Понці. Твор Рамэна Гары, апублікаваны ў 1975 годзе, ужо экранізавалі. У 1977-м гэта зрабіў рэжысёр Машэ Мізрахі. Яго стужку высока ацанілі гледачы і крытыкі. У 1978 годзе яна была ўдастоена прэміі «Оскар» у намінацыі «Найлепшы фільм на замежнай мове».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Тройчы народжаны

Ствараць мастацтва складана — гэта пацвердзіць кожны, хто звязаны з творчасцю: ці то мастак, ці то пісьменнік. Гэта працэс, які патрабуе ад творцы (ка-начне, калі ён спрабуе стварыць нешта якаснае) максімальных намаганняў, задзейнічання ўсіх сваіх навыкаў і майстэрства. Часам для стварэння чагосьці сапраўды годнага даводзіцца скакаць вышэй за галаву, выходзіць з зоны камфорту — тады верагоднасць таго, што жыццё твора мастацтва будзе доўгім, значна павышаецца. Магчыма, ён нават пакіне след у гісторыі і стане важнай вяхой у развіцці нацыянальнай культуры краіны. Але шмат тых, хто кожны раз пры стварэнні ўласных твораў выкладваецца на сто працэнтаў або нават больш, усё роўна сцвярджаюць, што мастацтва для дзяцей — справа значна больш складаная. І гэтае сцвярджэнне, на першы погляд, абсурднае, на самай справе вельмі лагічнае.

Дзеці значна больш эмацыянальныя, чулівыя, іх уважлівасць парадаксальная: з аднаго боку, яны могуць заўважаць такія дробязі, якія для дарослага няважныя, з другога — іх цікавасць утрымліваць доўга вельмі складана, асабліва калі гаварыць пра малодшы і сярэдні школьны ўзрост. І яшчэ праблема ў тым, што сучасным школьнікам не вельмі цікавае мастацтва ўвогуле, у іх іншыя прыярытэты, пункты факсіроўкі, што натуральна: час дыктуе свае законы кожнаму пакаленню. Але гэта не значыць, што ствараць разумнае, яркае мастацтва для дзяцей і падлеткаў — справа бессэнсоўная і няўдзячная.

Наадварот, калі такім складаным рэцыпіентам спадабаецца мастацтва, то яны адкажуць на яго са значна большай энергіяй і адкрытасцю, чым гэта робяць дарослыя. З шматкроць большым запалам яны будуць абмяркоўваць, абменьвацца думкамі з нагоды тых ці іншых аспектаў. Калі вы сваім творам змаглі зрабіць так, каб дзеці шумелі пасля знаёмства з ім, а не ў час, то можаце лічыць, што дасягнулі той вышыні ў мастацтве, на якую ўзыходзілі нямногія. Але дакладна і адваротнае: калі твор не зможа прыцягнуць да сябе ўвагу, юныя аматары мастацтва не стануць нават спрабаваць прыкінуцца, што ім спадабалася, — іх словы і паводзіны будуць біць значна мацней, чым самы разгромны крытычны артыкул у спецыялізаваным часопісе.

Тым каштоўнейшыя ўстановы культуры, якія ўжо шмат гадоў заваёўваюць увагу дзяцей, папулярныя высокаю культуру сярод нават самых маленькіх аматараў мастацтва. У Беларусі такія ўстановы таксама ёсць. Адна з іх, самая значная ў плане далучэння дзяцей і падлеткаў да тэатральнага мастацтва, знаёмая кожнаму, хто вучыўся ў мінскіх школах. Гэта Тэатр юнага глядача, які цяпер знаходзіцца на вуліцы Энгельса. Будынак з характэрнымі калонамі на ўваходзе здаецца настолькі натуральнай часткай агульнага гарадскога пейзажу, які складаецца з тыповай савецкай забудовы, што мала хто ведае: на самай справе гісторыя ТЮГа куды больш драматычная, чым класічная трыяда «заснаваны — адкрыты — існуе па сёння».

Няшмат нават пастаянных глядачоў ведаюць, што будынак, у якім размешчаны Тэатр юнага глядача сёння, адноўлены ў адпаведнасці з тым, які стаў на яго месцы раней. Гэта своеасаблівы фенікс, што паўстаў з попелу, каб зноў несці мастацтва ў масы. Адсюль і невялікая блытаніна ў тым, адкуль адлічваць існаванне тэатра, бо дзён нараджэнняў у яго ажно тры, што надае ТЮГу статус сапраўды ўнікальнай установы.

Першы дзень нараджэння — заснаванне Тэатра юнага глядача ў Мінску ў красавіку 1931 года пры Доме камсамола. Прапанаваў ідэю стварэння падобнай

Сцэна са спектакля «Тры вясельныя парасяты».

установы рэжысёр Мікалай Кавязян. На той момант ён быў настаўнікам малявання і кіраўніком драматычнага гуртка чыгуначнай школы. Новы тэатр, не ў апошнюю чаргу дзякуючы таму, што яго кіраўнік быў чалавекам вельмі захопленым і актыўным, у 1939 годзе ўдастоіўся гонару называцца імем Надзеі Крупскай, а ў 1940 годзе ўвайшоў у спіс шаснаццаці найлепшых дзіцячых тэатраў ва ўсім Савецкім Саюзе, што з'яўляецца важнай падзеяй, бо падобных устаноў у вялікай краіне было шмат. Пра тэатр многа пісалі: з'яўляліся нарысы ў кнігах, артыкулы ў газетах і часопісах. Цікавасць да новага дзіцячага тэатра была даволі вялікая, тым больш, як адзначалі крытыкі таго часу, ён адрозніваўся як высокай прафесійнасцю акцёраў, так і нестандартным цікавым рэпертуарам, які ўключалі не толькі казкі.

На жаль, падчас Другой сусветнай вайны стары будынак быў зруйнаваны. Трупамі таксама не магла доўга знаходзіцца ў занятым акупантамі Мінску і часткова была эвакуіравана. У 1943 годзе з'явілася прапанова аднавіць тэатральную дзейнасць на акупіраванай тэрыторыі, аднак атрымалася гэта толькі ў Дзяржаўнага драматычнага рускага тэатра БССР. У першыя пасляваенныя гады думкі людзей былі занятыя далёка не тэатрам і іншымі відамі мастацтва — трэба было будаваць нанова амаль знішчаную акупантамі краіну. Толькі ў кастрычніку 1949 года пачалі з'яўляцца першыя публічныя артыкулы і нататкі пра тое, што трэба вяртаць жыццё ў звыклы стан, трэба зноў звярнуць увагу на тое, што дзеці на даволі вялікі час аказаліся адарванымі ад тэатральнага мастацтва. Пісьменніца і перакладчыца Зінаіда Бандарына ў артыкуле «Тэатральное искусство детям» адзначала, што ва ўсіх саюзных рэспубліках аналагічныя тэатры ўжо адноўлены і актыўна дзейнічаюць, і толькі Мінск, чый ТЮГ быў адным з найлепшых у дзяржаве і стаў любімым месцам тысяч савецкіх дзяцей, па невядомай прычыне дагэтуль не функцыянаваў і быццам бы не збіраўся вяртацца да жыцця.

Падобныя меркаванні і канкрэтная гэты артыкул сталі прычынай таго, што кіраўніцтва БССР сапраўды пачало задумвацца пра тое, якім чынам лепей за ўсё аднавіць дзейнасць Тэатра юнага глядача. Але, як даволі часта адбываецца ў краінах з моцным бюракратычным апаратам, сапраўдныя захады ў гэтым кірунку пачаліся толькі ў 1952 годзе: у сакавіку на

пасяджэнні Бюро ЦК КП (б) Беларусі была прынята пастанова аб адраджэнні дзіцячага тэатра ў будынку, які належаў Мінскаму палацу піянераў. Гэта быў даволі добры знак, і тэатральная супольнасць, і тыя партыі, што былі зацікаўлены ў аднаўленні дзейнасці тэатра, падтрымалі дадзены план. Але і гэтая пастанова не стала пачаткам канкрэтнай працы. Будаўніцтва новага Тэатра юнага глядача пачалося толькі ў 1955 годзе пасля таго, як міністр культуры БССР Рыгор Якаўлевіч Кісялёў 22 верасня таго ж года падпісаў загад аб стварэнні Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача. Толькі пасля загада міністра культуры мабілізавалі будаўнічыя брыгады і пачалася актыўная праца па аднаўленні тэатра.

Кіраўніком тэатра прызначылі Уладзіміра Стэльмаха. Ён актыўна настойваў на неабходнасці аднавіць тэатр у тым выглядзе, у якім той існаваў да вайны, хацелі падкрэсліць пераемнасць дзвюх арганізацый, зрабіць так, каб тыя, хто паспеў наведаць першы ТЮГ, не пачылі розніцы паміж новым і старым. Але гэты намер не супаў з пазіцыяй улады — зрабіць акцэнт на тым, што і сам будынак, і рэпертуар, і трупа, і нават мэты, якія ставіць перад сабой тэатр, будуць новымі, толькі часткова падобнымі на ранейшыя. Улада хацела выразна паказаць: гэта новы тэатр, новая ўстанова, ТЮГ не адраджаецца, а пачынае новае жыццё з чыстага ліста.

Другі дзень нараджэння тэатра прыйшоўся на 8 красавіка 1956 года — афіцыйнае адкрыццё новага будынка. У гэты дзень глядачам паказалі сцэны з трох спектакляў: з інсцэніроўкі рамана М. Астроўскага «Як гартавалася сталь», з казкі «Горад майстроў» Т. Габэ і з сучаснай драмы «Каханне Ані Бярозка» У. Пісталенкі. Тэатр пачынаў вяртацца з небыцця: трупа расла, прэм'еры радалі глядачоў, якіх становілася ўсё больш і больш з кожным сезонам, ставіліся новыя творы, але кіраўніцтва таксама памятала і пра слаўнае мінулае — актыўна дэманстраваліся і даваенныя спектаклі ў перапрацаваным выглядзе. Асабліва ўвага надавалася работам мясцовых аўтараў, напрыклад, Івана Козела. У 1957 годзе была пастаўлена яго п'еса «Кветка папараці», а праз чатыры гады — «Над хвалямі Серабранкі». Абедзве пастаноўкі карысталіся поспехам.

Але ніводны будынак не можа стаць вечна. Пакуль тэхнічныя сродкі становіліся ўсё больш дасканалымі, а акцёры і рэжысёры — дасведчанымі, што дазваляла ім спраўляцца нават з самымі складанымі творчымі задачамі, сам будынак паступова зношваўся. За доўгія гады эксплуатацыі гэты помнік архітэктуры ні разу не бацьў капітальнага рамонту і ў 2008 годзе апынуўся ў аварыйным стане. Рамантаваць патрабавалася літаральна ўсё: ад падлогі да столі, уключаючы поўную замену камунікацый, устаноўку новага абсталявання, будаўніцтва дадатковых памяшканняў. Такі вялікі рамонт патрабаваў не толькі найлепшых рэканструктараў, але і вялікую колькасць грошай, таму рэканструкцыя пачалася далёка не адразу. Афіцыйна — у 2008 годзе, аднак насамрэч грошы і спецыялісты дайшлі да тэатра толькі ў 2011-м.

Але нават падчас рэканструкцыі тэатр працягваў сваю працу. Акцёры выступалі на сцэнах іншых гарадскіх устаноў культуры, а апаратуру і рэквізіт даводзілася браць у арэнду ці займаць у знаёмых. За гады рэканструкцыі тэатр паспеў пабываць на сцэнах Дома літаратара, ДК прафсаюзаў, Палаца дзяцей і моладзі, РДК імя Шарко, КЗ «Мінск». Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі ды іншых.

Рэканструкцыя скончылася 31 чэрвеня 2015 года. Гэта і ёсць трэці дзень нараджэння: акцёры і іншыя супрацоўнікі вярнуліся на знаёмую, родную сцэну, але пры гэтым пачалі працаваць з самым новым абсталяваннем і тэхнічнымі сродкамі: пад'ёмныя пляцоўкі, лятальныя прылады, люкі-правалы, светлавыя заслоны.

Пасля эпідэміі, негатыўны ўплыў якой быў вельмі адчувальны менавіта ў дачыненні ўстаноў культуры з масавым наведваннем, тэатр, здавалася, зноў перажывае не лепшы час, але, у адрозненне ад іншых мінскіх тэатраў, ТЮГ ужо пачаў новы сезон. Канечне, пакуль спектаклі наведвае не так шмат дзяцей, як да эпідэміі, але маленькія аматары тэатра і іх бацькі з вялікай удзячнасцю ставяцца да Тэатра юнага глядача за тое, што ён вырашыў адкрыць свае дзверы. Тым больш у верасні тэатр плануе дзве прэм'еры: 26-га будзе прадстаўлены публіцы спектакль «Царэўна-жабка», а 29-га — «Тры вясельныя парасяты». Тэатр зноў здолеў перамагчы час і абставіны, паўстаць амаль з попелу, каб працягваць адну з самых важных і светлых спраў у сферы культуры — дарыць радасць знаёмства з добрым мастацтвам дзецям.

Цімур ВЫЧУЖАНІН
Фота Ганны ШАРКО

Сцэна са спектакля «З нагоды мёртвых душ».

Сарамяжлівы інтэлектуал

З Рыгорам Семашкевічам я пазнаёміўся ў 1970-м, падчас другога семестра I курса любімага журфака. Хударлявы, сутулаваты, занадта сціплы і сарамлівы малады дацэнт выкладаў у нас беларускую літаратуру. На творчым рахунку 27-гадовага пісьменніка былі ўжо зборнік вершаў «Леснічоўка» і дзве даследчыцкія працы: «Браніслаў Эпімах-Шыпіла» ды «Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбургу» (а ў 1973 годзе пачылася свет яшчэ адна кніга вершаў — «Субота»).

Праўда, нас, студэнтаў, больш тады цікавіла тое, што выкладчык — зяць самага Янкі Брыля! На лекцыях зазвычай без асаблівага ўздому, спакойна і стрымана, Рыгор Міхайлавіч распавядаў пра чарговага літаратара ці яго твор. Калі ж чарга дайшла да Міхася Чарота, малады выкладчык імгненна змяніўся! Спіна заўважна выпрасталася, плечы нібы сталі на сваё месца, словы атрымліваліся куды больш чутнымі, выразнымі і пераканаўчымі. Раней гэтак уважліва мы яго не слухалі. Рыгор Міхайлавіч часцей папраўляў свае ўжо не першыя акуляры, ускідаў вочы пад столь і «скідваў» адтуль на нашы галовы тое, што цяжка забыць: і «шчырасць пачуццяў», і «высокі грамадзянскі дух», і «ўсёпераможны аптымізм», і «ўсход надзеі», і «зорны небасхіл»... Карацей, словы і сімвалы, якія «ўвасаблялі запаведную мару рэвалюцыйнага народа». Асабліва зацікавіў расповед пра два вершы Чарота. Першым быў «Суровы прыгавор падпісваю першым». Твор, які нідзе не друкаваўся з 1930 года, калі ад яго трапяталі старонкі «Полымя» і «Маладосці»:

*Чаго хацелі вы? Якое мелі права
Крывёю гандляваць працоўных
Беларусі?*

*Прыйшла на вас суровая расправа,
Перад судом віну прызнаць прымусім.
Вы прытайліся пад венікам, як мышы,
Каб зноў паўзці на вольныя загоны,*

Рыгор Семашкевіч.

*Вы марылі ўзабрацца на ўзвышша
І дыктаваць драпежныя законы.
Наш смелы крок — узвышша зараслося,
Законы піша дыктатура працы.*

Выкрывальны верш адрасаваўся (уражваў нас Семашкевіч) выдатнаму пісьменніку, крытыку, публіцысту і вучонаму Вацлаву Ластоўскаму, аднаму з прызных творцаў у гісторыі нашай культуры Максіму Гарэцкаму, заснавальнікам літаб'яднанняў «Маладняк» і «Узвышша» Язэпу Пушчу і Алесю Дудару. Апошняга, дарэчы, за ненадрукаваны верш «Пасеклі край наш папалам...» выслаілі ў 1928-м на тры гады ў Смаленск, а праз дзесяць гадоў расстралялі. Іх ды іншых Чарот асуджаў за нацдэмаўшчыну. Яны былі арыштаваны вясной і летам 1930 года ў ліку дзесячаў беларускай навукі і культуры па справе «Саюза вызвалення Беларусі». Многіх расстралялі, іншыя згінулі ў розных лагерах.

І другі верш, напісаны ўжо ў турме, стаў, падкрэсліваў Рыгор Міхайлавіч, споведдзю не толькі перад сабой, але і перад усім сваім народам, якому зычыў

працвітання і шчасця. Тым, хто гэтага не чуў, немагчыма нават уявіць твар Семашкевіча, калі ён чытаў нам радкі Чарота:

*Я вам не здрадзіў,
Не зманіў,
Бо славіў наш савецкі будзень,
Свой верш сардэчнай чысціні
Ахвяраваў я родным людзям.
Я не чакаў
І не гадаў,
Бо жыў з адкрытаю душою,
Што стрэне лютая бяда
Падружыць з допытам,
З турмою.
Прадажных здрайцаў ліхвары
Мяне заціснулі за краты.
Я прысягаю вам, сябры,
Мае палі,
Мае бары, —
Кажу вам: я не вінаваты!
Паверце — я не вінаваты!*

Не мог настаўнік не распавесці, вядома ж, і пра «Босых на вогнішчы»... Шматкроп'е тут таму, што менавіта гэтая паэма трапілася мне на экзамене. Увогуле, падрыхтаваўся нядрэнна. Уважліва чытаў і перачытваў твор — пра пажар на Усходзе, пра агонь, у якім марнее ўсё, што збіралі вякамі. Асабліва ўрэзалася ў памяць пра знішчэнне мінулага — цэркваў, палацаў і харомаў... Дарэчы, прыхапіў з сабой шэтак з лекцыямі, сярод якіх была і Семашкевічава. Ведаў, што яму падабаецца, калі за ім запісваюць і на яго спасылаюцца.

І вось, адказваючы на білет, пасля таго, як дайшоў да тых пабудоў, што разбураюцца і гараць у агні, — не змог далей гаварыць. Мне стала натуральна дрэнна не толькі маральна, але і фізічна. Аднагрупнік, з якім мы падчас вучобы моцна сябравалі (павінен быў адказваць за мной), так перапужаўся, што кінуў рыхтавацца, падбег да графіна і наліў мне вады. Разгубіўся і Семашкевіч, пачаў нервова і хуценька праціраць шкельцы акуляраў.

Я ўсё ж узяў сябе ў рукі і працягнуў адказваць. Мае дзяды і бабулі былі

вернікамі. У якаўлевіцкай і анікавіцкай хатах на мяне з дзяцінства глядзелі божыя абразы, перад якімі, асабліва бабулі Акуліна і Марыя, заўсёды ўтрапёна маліліся. Ды і расповеды дзядоў Ільі, які сябраваў з Янкам Купалам, і Лукі добра памятаў. Да таго ж для добрай адзнак вырашыў «здзівіць» Семашкевіча тым, што сам пішу вершы, што яны друкаваліся ў вайскавай і раённай газетах. Але падобнае на тое, што напісаў Чарот, не напісаў бы ніколі — ні тады, ні сёння...

— У якім сэнсе? — інтэлігентна-рашуча ўскінуў вочы Рыгор Міхайлавіч.

— Шкада ж усяго, што гіне, людзі ж будавалі, верылі, спрачаліся, спадзяваліся... Вы ж самі казалі, вось я занатаваў у шшытку (паказаў, дазвалялася прыносіць, але не карыстацца падчас адказу), што ў творчасці павінны быць стваральныя матывы.

Цяпер ужо ваду піў выкладчык. Хлапец, які сядзеў за маім сябрам, схпіўся за галаву. Семашкевіч задаў дадатковае пытанне, на якое я адказу не знайшоў і ўбачыў у залікоўцы тлустую, першую і апошнюю за ўсю вучобу, «тройку»... Пазней мы сустракаліся, нібы нічога «дрэннага» не здарылася...

Часта ўспамінаю я пра тую адзнаку. Перадусім яна нагадвае мне незабыўнае знаёмства з удумлівым і дасціпным літаратарам, якога Рыгор Барадулін называў самым сарамяжлівым інтэлектуалам. Па словах Рыгора Іванавіча, дакладнага на радок і водгульнага ў часе на думку паэта, артыстычнага эсэіста, прэзаіка, тонкага гумарыста і ўедлівага сатырыка, Семашкевіча паважалі і «непрыхавана пабойваліся» намнога старэйшыя за яго ўзростам і, калі можна так сказаць, стахам у літаратуры. Думка яго была пільная, прадбачлівая, руплівая, вынашаная пад сэрцам і ўзважаная розумам, а таму і непакісная, вогнетрывалая.

Застаецца пагадзіцца з дзядзькам Рыгорам, што Семашкевіч — адна з апошніх фігур у нашай літаратуры.

Уладзімір БАРЫСЕНКА

«У першую чаргу — беларус»

Некаторыя даследчыкі лічаць Еўдакіма Раманава першым беларускім этнографам. Можна адназначна сказаць, што ён — адзін з заснавальнікаў беларускай этнаграфіі.

Нарадзіўся будучы даследчык у 1855 годзе ў сям'і беднага мешчаніна ў мястэчку Нова-Беліца Гомельскага павета — гэта межы Гомеля. Юны Еўдакім папоўніў шэрагі выпускнікоў прагімназіі, затым — корпус уладальнікаў звання народнага настаўніка. 34 гады аддаў айчынным адукацыйнай сістэме на Магілёўшчыне. Праца ў гэтай сістэме ў межах рэгіёна прайшла праз два этапы. Працягласць першага з іх, калі Еўдакім Раманавіч настаўнічаў, складала 14, другога — 20 гадоў. Зместам працы на другім этапе было інспектаванне народных вучылішчаў. Затым — перапынак у педагогічнай дзейнасці, які працягваўся адзін год. У 1907—1914 гг. ураджэнец Нова-Беліцы зноў займае пасаду інспектара народных вучылішчаў, але ў Вільні.

Цікава, што ўсе гэтыя гады Раманаў пазіцыянаваў сябе не толькі як педагог. Яго задумай было выдаць

пятнаццацітомны «Беларускі зборнік». Спатрэбілася 26 гадоў, каб выйшлі тамы з першага па дзявяты. Праз 6 гадоў пасля смерці Раманава пабачыў свет дзясяты том. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны былі падрыхтаваны да друку 11—14 тамы. Аднак іх напаткаў сумны лёс: падчас вайны былі знішчаны. Што здарылася з пятнаццатым томам, не ведае ніводзін даследчык. Аднак ёсць усе падставы лічыць выданне зборнікаў энцыклапедыяй побыту, творчасці, матэрыяльнай і духоўнай культуры беларускага народа XIX — пач. XX ст.

Еўдакім Раманаў правёў даследаванне гістарычнай тапаграфіі Веліжскага павета Віцебскай губерні. Ён зрабіў першую спробу комплекснага аналізу курганоў і могілнікаў X—XII ст. Важная яго частка — археалагічныя карты Магілёўскай, Віцебскай і Гродзенскай губерній. Іх складанне адбывалася з прыцягненнем арыгінальных метадаў і метадык. Дзякуючы Еўдакіму Раманавічу экспертнае супольніцтва атрымала банк даных на 1000 гарадзішчаў Беларусі. Навуковец здзяйсняў сістэматычныя захады па выяўленні стаянак першабытнага чалавека. У выніку ўдалося павялічыць

Еўдакім Раманаў.

адпаведныя колькасныя паказчыкі на дзясяткі. Даследчык вывучаў змест і формы надпісаў на цвёрдых матэрыялах, пасляхова класіфікаваў іх у адпаведнасці з часовым і культурным кантэкстам. З адкрытых ім помнікаў эпиграфікі найбольш вядомы «Рагвалодаў камень», які адносіцца да XII стагоддзя.

З імем Еўдакіма Раманава звязана з'яўленне аж трох этнаграфічных музеяў у губерньскіх гарадах: у Віцебску, Магілёве, Вільні. У Віцебску Раманаў выступіў генератарам ідэй

у працэсе іх станаўлення. Ён казаў: «Я ў першую чаргу беларус, і мэтай маёй працы — выраптаваць хаця б частку помнікаў роднай літаратуры ад пагібелі, на якую яны накіраваны».

Дзмітрый Паўлавец, дацэнт кафедры беларускай культуры і фальклору філалагічнага факультэта Гомельскага Дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны, вывучаў творчую кухню Раманава. Паўлавец піша: «Клопат пра чысціню мовы, імкненне пазбегнуць памылак заахвоцілі яго стварыць своеасаблівую тэхніку запісу: этнограф прымушаў расказчыкаў пераказваць твор. Пасля гэтага іх мова пацякла больш свабодна і, зачараваны, забыўшыся аб майстру-калекцыянеру, ён нябачна для сябе загаварыў, як звычайна ў паўсядзённым жыцці, на чыстай беларускай мове. Патрабуючы ад збіральнікаў фальклору захаваць сапраўдную мову казачнікаў, Еўдакім Раманавіч параіў запісваць яго дакладна, не важдання з формамі і словамі, а таксама навучыць расказчыкаў карыстацца сваёй мовай».

Е. Раманаў апублікаваў звыш 100 навуковых прац. У кожнай з іх адчуваецца моцна абгрунтаваная аўтарская канцэпцыя.

Музеі атрымалі ў падарунак ад Раманава ўнушальныя этнаграфічныя і археалагічныя калекцыі. Гэта тысячы экспанатаў!

Е. Раманаў, які вядомы і як таленавіты рэдактар, на працягу 6 гадоў адказваў за неафіцыйную частку «Могілевскіх губерньскіх вedomостей» і выдатна справіўся з абавязкамі. У актыў Раманаву-рэдактару можна запісаць бездакорнае рэдагаванне трох выпускаў «Магілёўскай даўніны», двух выпускаў «Матэрыялаў па этнаграфіі Гродзенскай губерні», аднаго выпуску «Крыніц для гісторыі Магілёўскага краю».

Апошні перыяд жыцця вучонага-этнографа — стаўрапальска. У Стаўрапаль ён пераехаў за некалькі дзён да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі. Тут і жыў да самай смерці, якая датуецца 20 студзеня 1922 года. У Стаўрапаль сутыкнуўся з вострымі матэрыяльнымі праблемамі. Плюс рэзкае пагаршэнне здароўя.

Малы і Вялікі залатыя медалы, дыпламы навуковых таварыстваў, імяныя прэміі Расійскай акадэміі навук, узнагароды, якімі адзначылі дзейнасць Еўдакіма Раманава.

Міхаіл СТРАЛЕЦ

«Хай будзе што будзе...»

Грунтоўнай падборкай вершаў Міколы Мятліцкага пад назвай «Пад адкрытым небам» адкрываецца вераснёўскае «Полымя». Тэмы адказнасці чалавека перад пакаленнямі нашчадкаў, маральна-этычныя пытанні, наступствы бесталковага стаўлення да прыроды, спадчыны, грамадства і ў цэлым да Айчыны, тэма несумяшчальнасці высокага чыстага пачуцця з побытавым разважліва-асцярожным пачаткам, як і зазвычай, пераважаюць у творчасці паэта. Багатая мова, вобразнасць, маштабнасць думкі — вось што дэманструе Мікола Мятліцкі ў вершах.

У раздзелах з прыгодніцкага і фантазмагарычнага рамана Людмілы Рублеўскай «Авантуры Выврвіча, Лёдніка і Чорнай Меланхоліі» (працяг твора) чытач урэшце даведваецца, хто такая Чорная Меланхолія. І гэта зусім не адчуванне маркоты і абывакасці да жыцця галоўнага героя з-за таго, што ён перажыў усё магчымае і немагчымае за свае багатыя на падзеі, прыгоды і пачуцці гады (як, варагодна, некаторыя з аматараў «выврвічяды» маглі меркаваць), а... нешта нашмат больш небяспечнае! Відаць, не дасць аўтарка свайму герою пажыццё нармальным спакойным жыццём, балазе, што ён ужо стары...

Уладзімір Ягоўдзік у апавяданнях «Палітра настаўніка» зрабіў спробу ўзнавіць частку біяграфіі і творчых пошукаў беларускага партрэтнага жывапісца, аўтара карцін на гістарычныя, рэлігійныя і міфалагічныя сюжэты Іосіфа Аляшкевіча (1777—1830). Праца над партрэтамі Адама Ежы Чартарыйскага, рысы характару, якія дапамаглі Аляшкевічу здзейсніцца як мастаку, рысы яго эпохі — усё гэта здолеў абмаляваць Уладзімір Ягоўдзік у сваім творы. Дынаміка ў сюжэце, трапныя характарыстыкі — нічым не абдзелена апавяданне. Адзінае, чаго, магчыма, не хапае — паглыблення драматызму напрыканцы, дый ёсць

адчуванне пэўнай незавершанасці сюжэтнай лініі.

Нізка вершаў Івана Капыловіча пад назвай «Рэнесанс восені» з'яўляецца спробай самапаглыблення і пераасэнсавання мінулага, аўтар прагне ўзняцца над тым, што перажыта, і пайсці далей — лёгка, прасветленым, без цяжару душэўных пакут і горычы ўсведамлення непапраўнасці і неадменнасці зімы, якая надыходзіць...

На старонках выдання — падборка Андрэя Хадановіча «Балтыка».

Лірыка яго як спроба балансавання паміж сур'ёзным і камічным, як спроба жартам сказаць пра тое, аб чым сур'ёзна дыдактычны разважанні надакучылі і не выклікаюць нічога акрамя непрыняцця... Радкі ж Хадановіча хочацца цытаваць, яны гучаць універсальнымі для многіх жыццёвых сітуацый:

Калі два разы — бязрыб'е і пяць —

бясхлебца,

Налева пойдзеш — халера,

направа — трасца,

Хлопча, вучыся плаваць,

яно спатрэбіцца,

Дзеўка, вучыся плаваць,

яно прыдасца.

Хай будзе што будзе,

а ты рабі што павінны,

На першай дарожцы

ў Палацы воднага спорту.

Ніхто не паширыць межаў

тваёй краіны,

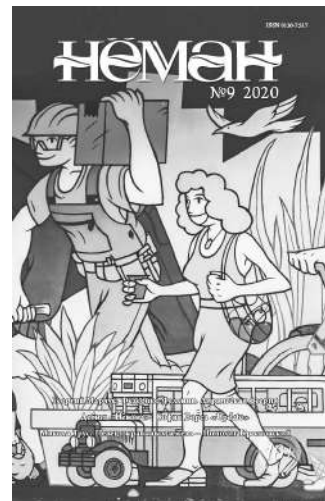
Але й не патоне ў зоне

тваёйго камфорту.

Рубрыка «Галасы свету» знаёміць з творчасцю рускай паэтэсы Інгі Кузняцовай. З гледзішча мастацкіх сродкаў выяўлення тэм, хай сабе і не новых у літаратуры, яе нізка лірыкі «Левітацыя» (пераствораная па-беларуску Юліяй Алейчанкай) выглядае ясна зусім на іншым узроўні ўспрымання. Магчыма, гэта той выпадак, які нагадвае: галоўнае — не што сказаць, а як сказаць.

Яна БУДОВІЧ

Вечныя кавалі шчасця

Празаічная частка насычанага дыяметральна рознымі па настраі творах новага нумара «Нёмана» пачынаецца зусім нечакана — з п'есы (а гэта яшчэ і лірычная феерыя ў пятнаццаці карцінах) пад назвай «Федэрыка Феліні». Аўтар — Георгій Марчук, які некалі напісаў сцэнарый да фільма «Ліст да Феліні» і якому, відаць, не дае спакою тэма творчасці і жыцця славянскага італьянца (публікацыя ж у часопісе прымеркавана да 100-гадовага юбілею кінарэжысёра). Акрамя заўсёдных, уласцівых творам пісьменніка маральна-этычных матываў, значную роль у п'есе адыграла ідэя выбару паміж кар'ерай ды грашымі і свабоднай творчасцю, натхненнем. Непасрэдна ў тэксце яна знаходзіць адлюстраванне ў развагах пра Італію і ў параўнаннях яе з Амерыкай. Нельга сказаць, што Георгій Марчук адкрыў нешта новае ў тэме павязі генія і радзімы, як і не скажаш, што п'еса прымушае паглядзець на галоўнага героя па-новаму, — усё ж біяграфія Феліні дае сама са сабе. Але адмысловыя дэталі і некаторыя прыёмы жанру феерыі даюць падставы меркаваць, што, прынамсі, на сцэне твор можа атрымаць асаблівае гучанне.

Наступны тэкст — «Ключ, які нічога не адмыкае» Генадзя Аўласенкі ў аўтарскім перакладзе з беларускай мовы — класічнае напаймістычнае апавяданне пра з'яўленне ў жыцці няўдачніка таямнічай незнаёмкі, якая кардынальна змяняе яго існаванне. Але ў адрозненне ад традыцыйнага для такіх твораў сюжэта, «Ключ, які нічога не адмыкае» мае не зусім пазітыўны фінал, калі ацэньваць яго з пункту гледжання простага чалавека шчасця. Паўстае пытанне: ці можа сам чалавек выбраць гэтае шчасце? Дакладны адказ дае наступны аўтар.

Апавяданне Сафіі Ворсы «UPDATE», адзінага маладога аўтара мастацкай часткі нумара, шмат у чым нагадвае кінанаступку з нелінейнай кампазіцыяй, дзе гісторыя «раскручваецца» ад канца

ў пачатак. Распаведы пра тры этапы сталення галоўнага героя — працу, універсітэт, школу — суправаджаюцца звесткамі пра адносіны ў сям'і. Паступова раскрываючы яго асобу, пісьменніца нібы адсылае чытача да іншых твораў, якія ўздываюць вечныя тэмы: і магчымасць (ці немагчымасць) падлеткавага пратэсту, і няўменне слухаць і разумець іншага, і аддаленасць людзей адно ад аднаго, і нават тэму «лішняга» чалавека. У выніку герой у прамым сэнсе слова раптуе сябе, бо больш ніхто гэтага рабіць не будзе. Цяпер ён каваль свайго шчасця. І ўсё б добра, калі б гэта не было асноўнай ідэяй даволі цікавага па задуме апавядання, якое да таго ж заканчваецца, здаецца, лішнім раздзелам «Абнаўленне». У ім ужо нібы сама пісьменніца, а не персанаж (які, дарэчы, нібы па ўзмаху чарадзейнай палачкі ажаніўся), выказвае даволі распаўсюджанае меркаванне: «...за ваша жыццё адказны толькі вы, няма віноўнікаў ні перамог, ні бядоў. Любіце сябе, ніхто іншы вас любіць не абавязаны. Жывіце так, як просіць сэрца, а не патрабуюць грамадскія ўстаноўкі. Танцуйце на вуліцах, калі трэба — голасна крычыце, не бойцеся сваіх пачуццяў, кажыце пра іх...» Як вынік, даволі складана асэнсаваць аб'яднанне настолькі праявічнага пачатку з абсалютна рамантычным фіналом.

Восеньскую паэзію прадстаўляюць Міхась Башлакоў (у перакладзе з беларускай мовы Уладзіміра Сарочкіна), Міхаіл Баранчык і Пётр Буганаў. Змешчаны вершы розных аўтараў і ў адмысловай падборцы «3 паэтычных сшыткаў» (творцы Вадзім Барысаў, Лола Рамановіч, Ілья Астроў, Дзяніс Ціханаў, Ганна Ціханава ды іншыя). Напоўнены адначасова і пэсімізмам, і пазітывам, паэтычныя творы гэтага нумара запрашаюць паразважаць у адзіноце — у тым ліку і пра восень жыцця.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Д & Д

Лета-2020 непрыкметна зліваецца з восенню, быццам час адрынуў законы сваіх кліматычных драбленняў і згрупаваўся перад наступленнем тых халадоў, пра якія на манер жажлівай, але павучальнай казкі распавядае прафесар Віктар Іўчанкаў на медыйных пляцоўках. Не ўсім даспадобы бурлівыя струмені надвор'я, і спецыяльна для тых, хто працягвае заставацца на ўнутраным каранціне, «Маладосць» прапаноўвае сваю вераснёўскую порцыю прыгожага пісьменства.

У вершах Кацярыны Тарасвай, калі не зважаць на рэдкія звароты да фармальна-эксперыментальна (у падборцы прысутнічаюць два трыялеты), шмат свабоды і, як вынік такой адкрытасці, болю на мяжы фізікі і метафізікі. Часам нават прасочваюцца гвалтоўныя матывы, якія складаюць гарманічнае супадзенне з цялеснымі вобразамі і ўвасабленнем нежывых прадметаў і з'яў.

Косымі промнямі кагнітыўнага дажджу **Зміцер Крэс** перабівае ў сваім праявічным «Сне на Святога Юр'ю» той дынамізм, які фарміруецца ўспрыманням чытача падчас хістання паміж суседнімі параўнальна легкаважнымі паэтычнымі падборкамі. Аўтар вельмі хутка ўводзіць у санліва-рэлігійную плынь гіпнатычнасці, дзе за кошт спецыфічнага сінтаксісу і іншых моўных прыстасаванняў будуюцца непаўторныя сусветы з прытчавымі адценнямі.

Адгалоскам мінулай нізкі вершаў гучыць падборка Марыі Шэбанец. Тут таксама ў наяўнасці роўна два творы ў цвёрдых формах (толькі замест трыялетаў — санеты), але агульная мова апаведу больш нармалізаваная, больш схільная да фармальна-слупковага каркасацэнтрызму. У тэкстах сустракаецца шмат ужо гатовых вербальных канструкцый, што ў сваю чаргу паступова прыводзіць да

пэўнага чытацкага аўтаматызму і адпаведнага індывідуальна-аўтарскага разняволення.

У адным з галоўных поспехаў нумара — апавяданні Вольгі Ропат пад назвай «Горад О.» — адбываецца сапраўднае свята мастацкай сінестэзіі. Па сутнасці, твор не мае ніякіх іншых намераў, акрамя таго, каб паказаць аўтара-дэміурга, які гуляе ў лялькі сваіх герояў, дзе за кожным стаіць асобны род мастацтва. Але пры гэтым у галоўных героях не столькі персанажы, колькі сама прастора тэксту і яе бясконцыя ландшафтныя кульбіты. Тыпаграфскі ландшафт вабіць вока рознага роду гульнямі з успрыманням слова (і звязанай з ім рэальнасцю), але адзінае, чаго не хапае гэтай блізкай да прамога тэатральнага сэнсу феерыі, — больш разнастайнага і стракатага на паўадценні слоўніка, які мог бы насыціць выдатную ідэю бездакорным выкананнем.

Рагнэд Малахоўскі ў сваіх вершах моцна падкупляе сучасным (а недзе нават звышсучасным) вобразным радам (ці, хутчэй, менавіта лексікай). І разам з гэтым утвараецца характэрная для ўсяго гіпербалізаванага дыхатамія. З аднаго боку, на актуальных матэрыях робіцца настолькі моцны акцэнт, што ў вершах не застаецца прасторы для хаця б якой гэтака ж сучаснай думкі: падаецца, быццам розум аўтара — вялікая кішэня, з якой ён паступова выкладае на стол вершаваных радкоў усялякую дробязь. З другога боку, а ці не можа быць такі гіпербалізаваны кішэнь мінімалізм паўнапраўным творчым метадам? У выніку фінальны вердыкт застаецца за чытачом: ці спайляць аўтара наўпрост у кола павярхоўных недарэпраў, ці даць шанц гэтаму бразганню ў вушах знайсці нешта роднаснае.

Органы слыху гэтым разам могуць нацешыцца і перакладамі

добра вядомых класікаў, сярод якіх свярдлоўскі дэкадэнт Барыс Рыжы і нямецкі мадэрніст Райнэр Марыя Рыльке. Апошні з іх, што цікава, выступае ў друку не з вершамі, а з прозай.

Дробязі і дэталі — самыя каштоўныя структурныя адзінкі ў сённяшнім атамізаваным сусвеце, і толькі яны сваёй жывасцю і мабільнасцю заўсёды змогуць выратаваць нават самую высушаную культурную глебу ад поўнага распаду.

Данііл ЛЫСЕНКА

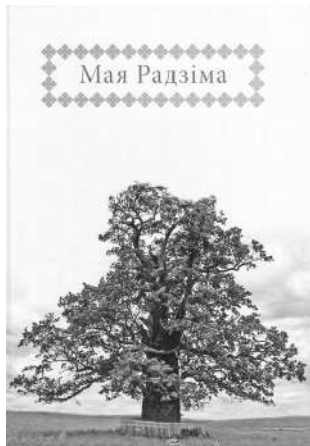
Прытуліцца душой да роднага краю

Тэма Радзімы сакральная і асно-
вотворная для кожнага песняра
беларускай зямлі. А тэма малой ра-
дзімы — яшчэ больш тонкая і глы-
бінная. Творчы шлях ці не кожнага
літаратара пачынаецца з асэнсаван-
ня сваіх вытокаў — адсюль першыя
паэтычныя ці праязныя спробы
на літаратурнай ніве.

На думку сучасных беларускіх літа-
ратуразнаўцаў, «нацыянальная карціна
свету — свайго роду мазаічнае палатно,
якое складаецца з каларытных малюнкаў
і вобразаў “малой радзімы”, што выяўле-
ны ў творчасці беларускіх пісьменнікаў».

Бярэш у рукі бела-блакітны зборнік
паэзіі і прозы пад назвай «Мая Радзіма»
і адчуваеш духоўную моц і святло, за-
кладзеныя ў цёплых, трапных, пранікнё-
ных словах, дзе заключана безліч пачуц-
цяў, прызнанняў, хваляванняў, душэў-
ных аповедаў... На вокладцы красуецца
магутны волат-дуб — сімвал веры, сілы,
мудрасці — таго, што складае зборнік.
Перагортваеш глянцавыя старонкі і ба-
чыш чудоўныя фотаздымкі, ад якіх па-
вявае чымсьці цёплым і родным. Вось
дарога пасярод поля, якая вядзе, напэў-
на, у лес. Імгненне... І, здаецца, ты, ма-
ленькая дзяўчынка з ільнянымі валасамі,
а наперадзе — цэлае жыццё, такое загад-
кавае і звлістае, як гэтая дарога. А вось
паточаная шашалем хата, якую ахоўвае
высачэзны куст язіну. На вокнах палу-
пілася фарба. Праз шэрыя шыбы відаць,
як самотна вісяць завешаныя рознака-
ларовыя, квяцістыя фіранкі. Куст язіну
адцвіў, як адцвіло жыццё ў гэтай хаце.

«Зборнік “Мая Радзіма” — спроба су-
часных беларускіх паэтаў і праязнікаў праз
прыгожае мастацкае слова прытуліцца
душой да роднага краю, каб падзяліцца
радасцю і болем, выказаць заповітныя
думкі, а магчыма, у нечым і павініц-
ца...» — адзначыла ў прамове ўкладаль-
нік зборніка Алена Стэльмах. Большасць
аўтараў кнігі з’яўляюцца выхадцамі
з вёскі. Яны праз увесь жыццёвы і творчы
шлях пранеслі трапяткое, узвышанае

пачуццё да роднага куточка, з якім звя-
зана фарміраванне самасвядомасці. Іх
пачуцці пакладзены на старонкі кнігі.

Аўтары зборніка з розных рэгіёнаў
Беларусі: Палесся, Полацка, Гродзен-
шчыны, Магілёўшчыны... Але ўсіх
аб’ядноўвае замілаванне і любоў да
месца, дзе нарадзіліся і ўзгадваюцца.
А таму стрыжнявым матывам у іх твор-
часці з’яўляецца вобраз дома, бацькоў,
продкаў, родных каранёў. Кожны мастак
слова знаходзіць свае выпакутаваныя
формы і словы, каб паказаць тое роднае,
што жыве ў душы. Так, паэты выкары-
стоўваюць цікавыя метафары ў стварэн-
ні вобраза Радзімы. Хведар Гурыновіч
параўноўвае яе з «паннай вабнаю», «ма-
тухнай балеснай», «сястрой», «пакут-
най зоркаю», «шчымлівай зёлкаю». Для
Ігара Пракаповіча «Родны край — нібы
вогнішча ў цемры // Што святлом сваім
вабіць здалёку // Як прытулак надзеі
і веры // І як лекі ад кепскага зроку».
Георгій Марчук у «Давыд-Гарадоцкіх
канонах» раку Гарынь параўноўвае з ся-
строй: «Ракой не грэбуюць і не абагаўля-
юць, як дзе-небудзь, проста ставяцца да
яе паважліва, як да старэйшай сястры.
Яе някідкую прыгажосць ацэньваюць
у сталым узросце, добра павандраваўшы
па свеце і пабачыўшы шмат».

У «Каноне Хаце» Георгій Марчук ад-
люстравваў быт палешукоў, іх традыцыі,

норавы і рытуалы. Аўтар адухавіў хату
і праз яе вобраз паказаў стаўленне да
Радзімы: «У ёй карэнні, пачатак куль-
туры, гаспадарлівасці, густу, чысціні,
чалавечага цяпла, якое толькі хата ўмее
акумуліраваць і нікому дарэшты не адда-
ваць, хоць перабывае ў ёй за век тысяча
людзей. Не, не ў раддоме рэжуць пупаві-
ну, пупавіну рэжуць у Хаце».

Улюбёнасцю і лірызмам прасякнуты
вершы пра родны кут Міхася Пазнякова,
які шмат твораў прысвяціў роднай вёсцы
Заброддзе, што з’яўляецца для яго невы-
чэрпнай крыніцай энергіі:

*Я прыеду, маё Заброддзе,
Край дзяцінства, адзіны мой рай,
Каб з сабою самім быць у згодзе,
І як сына мяне ты чакай.*

Пісьменнікі ставяцца да сваіх родных
вёсак, дзе нарадзіліся і выраслі, з вялікай
павагай і шанаваннем. Так, апяваюць
вёску Сяргей Давідовіч («Вёска-вёсач-
ка»), Марыя Кобец («Калыханка для род-
най вёскі»), Міхась Пазнякоў («Развітан-
не з роднай вёскай»), Мікола Шабовіч
 («Роднай вёсцы Бадзені»), Віктар Шніп
 («Вярнуўся ў Лягезы, нібыта прачнуўся»)
і інш. Пяшчотна і замілавана піша пра
малую радзіму Дзмітрый Пятровіч у вер-
шы «Маёй вёсцы»:

*Водар ліпавы над Галаўнінцамі,
І ў садах — салаўіны рай.
Чысціню нябёс п’ю з крыніцы я —
Лвецца-плешчацца цераз край.*

У творы «Навасады» Алена Стэль-
мах таксама расказвае пра родную вёску
і жыццё ў ёй, аздабляючы аповед кала-
рытнымі слоўцамі, яскравымі метафа-
рамі і параўнаннямі: «Змалку мая душа
прыкіпела да вёскі так, як можа прыс-
таць надакучлівая аса, як патанаюць боты
ў свежай, глейкай гліне, як прытрэцца да
порткаў гумка. Прыслепіцца, засмокча,
прыклеіцца — не адгоніш, не выцягнеш,
не аддзярэш». Выкарыстоўвае пісьменні-
ца і алюзію — намік на хрэстаматыйны
верш Рыгора Барадуліна «Трэба дома бы-
ваць часцей»: «Вёска... Тут самыя буйныя

росы, самыя яркія зоры, самыя галасістыя
салаўі... Родны кут, мілы, дарагі, адзіны.
Хочацца быць бліжэй да яго, каб не стаць
студняй без вады, полем без коласа, садам
без плода — каб не страціць святае. З ім,
гэтым святым, кожны з нас — штосьці!»

Кожны твор у зборніку вядзе па
сцяжынах дзяцінства пісьменніка. Так
уяўляецца, як малы Яўген Хвалей пера-
праўляецца праз Нёман на чаўне:

*Тады ж я ў гэткую паводку
На хісткім чоўне веславаў...
О, як гайдала тую лодку
Пасля на многіх з перапраў!*

Для Уладзіміра Саламахі Радзіма ўва-
соблена ў роднай хаце, словах маці, жу-
равах. Гэта праязнік адлюстравваў у апа-
вяданні «Зямля, словы, журавы...». Чы-
таеш радок за радком і ўяўляеш сябе:
як у шэрым горадзе, асабліва ўвосень,
стаміўшыся ад гулу і хуткаплыннасці,
спыняешся на хвіліну і адчуваеш праніз-
лівае жаданне ўцячы ад гарадскога тлуму
дамоў, акунуцца ў маленства, убачыць
бацькоў і напоўніцца жыццёвай энергіяй
ад зямлі, што ўзрасціла. «І тады заста-
ецца адно: шэпчучы, як малітву, словы
з ліста маці, у якім яна кліча цябе дадому,
каб убачыў вяртанне журавоў, заспаща-
цца на вакзал, выстаць у чарзе, перш чым
у тваёй руцэ будзе білет — як пропуск да
аднаўлення душы, да шчасця».

Зборнік «Мая Радзіма» прасякнуты ар-
ганічнай сувяззю яго аўтараў з роднай
зямлёй. Менавіта гэта з’яўляецца лейт-
матывам творчасці кожнага з іх. Як ка-
заў Рыгор Барадулін, «паэт пачынаецца
з Радзімы». Тэма малой радзімы для ма-
стака слова з’яўляецца сакральнай, свя-
той, недагатыкальнай, знаходзіцца глыбока
ў душы. Мікола Шабовіч сцвярджае:

*І слоў не высечаш сякерай,
Якія пращур напісаў:
«Куточак беражы ад куль,
Святы куточак свой, адзіны,
Бо ты і сам жывеш, пакуль
Жыве з табой твая радзіма».*

І як з ім не пагадзіцца?!

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Цікавінкі пра пісьменнікаў

Сёлета серыя «Бібліятэка Мінскага гарадскога
суддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі» па-
поўнілася выданнем, якое пабачыла свет у выдавецт-
ве «Чатыры чверці». Гэта кніга Міколы Чарняўскага
«Свая ёсць песня...» (Мінск, 2020). Яе склалі эсэ, літа-
ратурныя партрэты, успаміны.

Многія з матэрыялаў я прачытаў раней у часопісе
«Полымя» і ў некаторых іншых выданнях. Чытаю ця-
пер у кнізе — і зноў не адарвацца! Напісаныя майстрам
роднага слова, яны адразу захапляюць праўдзівым па-
казам жыцця, павагай аўтара да сваіх герояў, любоўю
да Радзімы. Мікола Чарняўскі шчыра і цікава расказвае
пра вядомых паэтаў і праязнікаў сучаснага пакалення.
Большасць з іх — яго ровеснікі, сябры па жыцці і твор-
часці: Мікола Маляўка, Казімір Камейша, Уладзімір
Дзюба, Анатоль Зэкаў, Уладзімір Мацвееў, Уладзімір
Мазго, Васіль Ткачоў і іншыя. Творы пра іх, сабраныя
пад адной вокладкай, сталі асновай кнігі, якая, несум-
ненна, парадуе многіх чытачоў: настаўнікаў, студэнтаў
і вучняў, літаратараў, краязнаўцаў, усіх, хто цікавіцца
беларускай літаратурай, паважліва ставіцца да роднага
слова.

Чытаючы кнігу, здзіўляешся і па-добраму зайздрос-
ціш аўтару: які ў яго багаты душэўны запас добразыч-
лівасці, спагады, павагі да сваіх таварышаў па працы, да
тых, пра каго піша! Колькі цікавінак ведае пра кожнага,
як шчыра і тактоўна апісвае ўзаемаадносіны ў жыцці
і творчасці! З асаблівым замілаваннем распавядае Міко-
ла Чарняўскі пра малую радзіму — Будакашалёўшчыну,
пра сваіх землякоў-пісьменнікаў.

Вось, напрыклад, літаратурны партрэт выдатнага па-
эта і журналіста, выпускніка філфака БДУ, ураджэнца
вёскі Патапаўка Уладзіміра Дзюбы пад назвай «Цвяр-
джаць сябе ўсёй жыццёвай праўдай...» Аўтар усеба-
кова паказаў творцу, сапраўднага грамадзяніна-па-
трыёта, яго адданасць роднаму слову, свайму народу.
Дае характарыстыку паэзіі Уладзіміра Дзюбы, знаёміць
з яго кнігамі лірыкі, якія выйшлі з друку праз жыцці

паэта і былі бласлаўленыя такім знакаміты
мэтрам паэзіі, як Анатоль Вялюгін. Рас-
павядае і пра драматычныя творы паэта,
а таксама пра асобныя жыццёвыя сітуа-
цыі, якія сведчаць аб тым, што Уладзімір
Дзюба быў вельмі неардынарнай асобай.
Гэтаму шчыраму і добразычліваму сябру-
таварышу, удумліваму майстру пяра, які
рана пайшоў з жыцця, Мікола Чарняўскі
прысвяціў некалькі вершаў. Вось адзін з іх:

*Жыў надзеяй, жартаваў, смяяўся,
Гонячы ад сэрца прэч тугу.
З келіхам, а то й праз не маю —
Жыў надзеяй, жартаваў, смяяўся.*

*Спутаны бядой, на ланцугу,
Ды ў палон да мылі не здаваўся.
Жыў надзеяй, жартаваў, смяяўся,
Гонячы ад сэрца прэч тугу.*

У пісьменніцкім коле многія ведаюць пра добразыч-
ліва-жартаўлівыя мянушкі «Мікалай Першы» і «Міка-
лай Другі» — так казалі пра Міколу Маляўку і Міколу
Чарняўскага, якія працавалі разам у часопісе «Вясёлка»
больш за трыццаць гадоў. Сталі шчырымі і надзейны-
мі сябрамі. Дык вось і пра гэта напісана ў кнізе. Мікола
Чарняўскі ўспамінае: «Заходзячы ў рэдакцыю, сябры-
пісьменнікі часта паджартоўвалі з нас, ахрысціўшы
царскімі імёнамі — Мікалай Першы і Мікалай Другі.
Прызнаюся: мне асабіста такое незвычайнае «ўшана-
ванне» падабалася. І мой сябар прымаў яго з усмешкай:
хіба не дасціпна? Адно скажу: нягледзячы на такую
«тытуляванасць», і ён, і я былі памяркоўнымі «сама-
дзержцамі», заўсёды стараліся добразычліва і па-людску
абыходзіцца з аўтарамі».

У кнізе змешчаны літаратурны партрэт паэта Міколы
Маляўкі — аўтара многіх кніг паэзіі, лаўрэата шматлікіх
прэстыжных прэмій і ўзнагарод. Мікола Чарняўскі пад-
рабязна прасочвае творчы шлях свайго сябра-паплеч-
ніка з маладых гадоў, калі вучань Мікалаеўшчынскай

сярэдняй школы Стаўбцоўскага раёна
пачынаў сваю паэтычную дзейнасць. Пад-
крэслівае, што змяляк нашага песняра,
Якуба Коласа, працягвае найлепшыя літа-
ратурныя традыцыі, напісаў выдатную
кнігу «Старая зямля», у якую ўвайшлі
450 санетаў і якая, па сутнасці, з’яўляецца
працягам знакамітай энцыклапедыі ся-
лянскага жыцця — паэмы «Новая зямля».
Як адзначае Мікола Чарняўскі, санеты
гэтыя «спавіты дзеразой» і, як ластвачкі
ў падстрэшшых матчынай хаты, сагрэты
любасцю і цеплынёй да родных мясцін, да
людзей, да спрадвечнай красы Наднямон-
ня. (Дарэчы, «Старая зямля» Міколы Ма-
ляўкі нядаўна пабачыла свет у выдавецтве
«Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся

Броўкі» накладам дзве тысячы асобнікаў.)

Шмат цёплых, добрых слоў знайшлося ў Міколы Чар-
няўскага і пра іншых пісьменнікаў, якімі можна гана-
рыцца. У кнізе змешчаны творчыя партрэты Уладзіміра
Мазго «Пазычу колеры ў вясёлкі...», Уладзіміра Ма-
цвееў «Хто ведаць жадае, хадзіце сюды...», Казіміра
Камейшы «Свая ёсць песня ў кожным часе...», Распісла-
ва Бензерука «Жыву на зямлі недарма...», Анатоля Зэ-
кава «Ёсць і вяршынька ў слова, і камель...», Васіля Тка-
чова «Да людзей з любоўю ідуць...», Валерыя Каліні-
чэнкі «Зямля бацькоў, тут лёсу карані...».

Прыгадвае аўтар кнігі і пра цяпер ужо далёкую пару
свайго супрацоўніцтва з газетай «Піянер Беларусі»,
працу ў рэдакцыі часопіса «Бярозка». Узнаўляе таксама
гісторыю са знакамітай паэмай «Сказ пра Лысую гару»,
расказвае пра сустрэчы з народным паэтам Беларусі
Нілам Гілевічам. Дзеліцца пісьменнік і ўспамінамі пра
кнігу свайго маленства «Ніколі не забудзем». Прычым
піша праўдзіва, з добрым веданнем таго, аб чым апавя-
дае, з любоўю і пашанай да роднай мовы і літаратуры,
да яе творцаў.

Міхась СЛІВА

Васіль КУЗЬМІЧ

Вераснёвыя ліставеі

Восень яшчэ не гукае зіму —
Раніцой у тумане сівее.
Але мацней і часцей ужо дзьмуць
Вераснёвыя ліставеі.

Здаецца, яны па ўсёй зямлі —
Нібыта казачнай явай вее.
Дарогі наўкола спрэс замялі
Вераснёвыя ліставеі.

Стаю ў роздумнай я журбе...
Сцежка памяці не травее:

Мяне вядуць па ёй да цябе
Вераснёвыя ліставеі.

Скруха з часам зусім міне.
Ранак у радасці заружавее.
Толькі глянь: у тваім акне
Вераснёвыя ліставеі.

У зарапад

У лугах на сцяжынцы вузкай
Нам за шчасце было заблудзіць.
Цішыня тут здавалася музыкай,
З намі слухаў яе маладзік.

Ноч без стомы зоркамі сыпала —
З неба падаў зіхоткі лівень.
Ты яго, сарамліва-сціплая,
У далоні лавіла маўкліва.

Ліпень зёлкі і краскі пахкія
У стагі закаханым паклаў.
...Сэрца гарача раптам затахала —
Пацалункамі ты апякла.

Закружыліся зоркі ўсе разам,
След зарніцы бліснуў і ачах.
Мы шапталі прызнанні нявязна...
Калыхнулася неба ў вачах...

У здагадках маўчалі абсягі,
Спяшалася ў вечнасць часу рака.

Шчасце сваё ў вышыні недасяжнай
Маладзік адзінока шукаў.

Радзілася заранка звычайна,
Краем неба ў сваіх берагах.
Зналі мы: нашу светлую тайну
Цішыня, як заўжды, берагла.

Зараслі тыя сцежкі з гадамі,
Цуд жа летніх начэй не пагас.
Зарапад мы з табою згадаем —
Хай хвалюе, як некалі, нас.

Сонца ў пракосах

Сонца з Прыпяці п’е ваду —
Хутка ў зеніце стане.
Разам з ім касцы вядуць
Пракосы радком са святання.
Яны адразу бяруць разгон —
Траву пад нулёўку рэжуць.
Рака ў плечы ім наўздагон
Ветрам вільготна-свежым.
Ужо і копы наўкол ляжаць,
Як ваяры пасля бітвы.
Бусел крокам сваім сенажаць
Абмервае самавіта.
З хмелю, зёлак і водару траў,
З красак і спеваў птушыных
Духмяны стог аж неба дастаў —
Даткнуўся да аблачыны.
Месяц туман на лузе пасе.
Зарніцы шэпчуцца чуйна.

У свежым сене ліпень-касец
Разам з сонцам начуе.

Першацвет

Хаця ўначы спрабуе праз гушчар
Зіма на ўзлесе ўпатайкі прабіцца,
Ды ўжо выразна прагучаў
Сігнал вясны ад першай навальніцы.
Ягоным рэхам на парозе дня
Разварушылася нямое наваколле.
О цуд, тут першацвет падняў
Здзіўлёна свой пялёстак кволы.
З-пад снегу і, магчыма, да пары
Вакол сябе даверліва ён глянуў —
Сама краса, што сакавік адкрыў,
Яшчэ без фарбы яркай і без глянцу.
Неверагодна: ранак падабрэў,
Аж захліпнуўся цёплым ён
вятрыскам.

Сок забрадзіў у кронах дрэў,
І апусцілася вясёлка нізка.
Пад небам чыстым,

што нібыта шкло,
На ўзлесе, што затрызніла вясною,
Спакойна і ўрачыста паплыло
Сваёй арбітай сонейка зямное.
Прыроды адмысловы пасланец,
Яно сагрэе змерзлыя прасторы,
Дзе хутка птушак галасам звінець,
Што для вясны сюжэт
адметны створаць.

Таццяна ЛАЗАРЧЫК

Здаецца, сэрца спіць і бачыць сон,
А дождж яго прагнуцца прымушае,
Бо восень зноў бярэ мяне ў палон
І вызваліць адтуль не абячае.

Зноў восень вырашае захапіць
Сваёй уладай пушчы і дубравы.
— Не можа быць, — шапчу.

— Не можа быць,
Што ёй адной даецца ўсё па праве!

Што ёй адной дарог не выбіраць,
Адчайна, без сумненняў і без жалю.
— Не трэба спаць, — шапчу.

— Не трэба спаць.
Пара прыйшла, час збору ураджаю!

Нізка хіліць галіны
На водшыбе вуліцы клён,
Пасылае ў дагонку вятрам
І дарогам паклон.

Прывітанне ідзе хмарам,
Рэдкім промням цяпла,
Безразважным пажарам
Зноў восень на сэрца лягла.

Бесклапотным пажарам
Прайшла па прасторах палёў,
Неабсяжным абшарам
Багата прыбраных лясоў.

І здаецца, што ў сэрцы
Ізноў зачэпіла струну:
Жоўты клён пры дарозе,
Я ў золаце гэтым тану.

Растваруся ў галінах,
Моцна-моцна яго абдыму,
На імгненне адчую
Прыроды живуую струну.

Як паветра ўдыхаю
Вільготных лістоў церпкі пах
І, нібыта, трымаю
Зямлю я ў гарачых руках!

Чырвоная парэчка

Куст парэчкі ўпоцемках,
Хата ля ракі.
Як разблытаць пройдзеных
Мне дарог клубкі?
З памяці натруджанай
Так і не сышла
Тая сцежка з лужамі,
Змейкай, ад сяла,
Што з тугой сардэчнаю
Па начах, у сне
Спеваю парэчкаю
Згадвалася мне.
Ягада чырвоная
Атруціла кроў,
І брыду, стамлёны, я
Да Радзімы зноў.
Мілая дарожанька,
Роднасці давер...
Што ж так насцярожана
Ты глядзіш цяпер?
Заблукаў, няйначай я —
Што цяпер казаць...
Йшоў заўжды за ўдачай,
Без яе — назад.
Сто дарог аб’езджана,
Пешышу — не злічыць.
Ягада ты ўцешная,
Ды чагось гарчыць.
Дні мае сардэчныя
Назаўжды сплылі...
Позняя парэчкачка:
Шклянка — па рублі.

Ля той прыстані

Жоўтым россыпам
Сляды восені
(Лістапада прыснуды прыбой):
Дні юнацкія

Віктар КУЦ

Светлай просінню
З журавоў адляцелі журбой.
Ах вы, вулачкі ды завулачкі,
Дзе трымцела далонь на плячы?
Недзе ў памяці
Ёсць прытулаккі,
Дзе пачуццёў жыве гарачынь.

За лясочкам тым,
За паляначкай,
Там, дзе Нёман
Гукаў лебядзей,
Падстаўлялі яму
Шчочкі-ямачкі
(Ох, не ўбачыў бы хтосьці з людзей!).

І кувала зязюля нястомная,
Пацалункаў фіксуючы лік.
Вусны палкія
Жарсці не ўтойвалі:
Хто ж саромеўся
Птушкі калі?

Свечкі доля —
Гарэць да падсвечніка.
Чалавечая доля —
Кахаць.
Ах, Зацэпічы, ох, Зацэпічы,
Дзе ў дубровах ваш спеў адшукаць?

...Восень з дрэў усміхаецца ліскаю,
Бы гадае:
Было — не было?
Хай прыходзіць ён
Зноўку да прыстані.
Ты пакліч!
Гэта ўсё не сышло...

Прыстань

Зноў гудок бязлітасны
Цішу з думак выціснуў,
І рачны ашчэрыўся вакзал.
А ў вачах па іскрыныцы...
Трап спаўзае з прыстані,
Слоўца не дазволіўшы сказаць.
Палуба вагаецца...
Хвалі разбягаюцца,
Як імгненні хуткія жыцця.
За кармой сцяпаюцца
Прытуліцца чаіцы,
Нібы следу пеннага працяг.
Бераг рэжа лінію,
Як любоў бязвінную,
Зачаніўшы шчэрбінкай за боль.
І тугой асінавай
Крые крыўда сіня —
Што ж мы не дамовімся з табой?
Твар падстаўлю стрэчнаму
Ветрыку надрэчнаму,
Каб пачуць знаёмы шапатак.
Мо бярозка млечная
Парасправіць плечыкі,
І мільгне той хустачкі куток?

Усміхніся

Крочыць поўдзень па пыльных дарогах,
Ззяе бляскам нябёс далячынь.
Мне здавалася, сонца замнога,
Калі быў я не твой і нічый.
А цяпер у маркотным паглядзе
Недаверу самоціцца цень.
Можа, ўсё-ткі мы побач прысядзем
І запалім усмешкаю дзень?
Злая зайздрасць рыпіць адзінока:
Зноў пад вокнамі выткала след.
Ды пляткарыць суседка-сарока,
Быццам ведае нейкі сакрэт.
Хай пухнатая плётка заяве,
Сілы страціўшы ў марнай журбе.
Толькі час той наўрад ці настане,
Калі мы не прабачым сябе.
Бачыш, сонейка хіліцца долу,
Цені доўгія леглі на шлях.
Дык чаго ж ты глядзіш невясёла?
Усміхніся, вясёлка мая.

Пераклад з рускай
Андрэя ЦЯЎЛОЎСКАГА

Фота Кастуся Дробава.

Таццяна КАЛЕНІК

1. Паркалёвая шырма напышліва ўсміхалася, захінаючы сабою старадаўні дыванок, які ціхенька дажываў свой век над дзедавым ложкам і нават крыху саромеўся ўласнай нікчэмнасці.

«Вісіш тут, быццам прырос, вочы малюш, абдранец!» — кпіла з яго шырма. Ёй было чым ганарыцца: сучасная, лёгкая, стракатая; заўсёды запатрабаваная, рухомая... Яна вольна звешвалася з драўляных шпукел і эмацыянальна пляскала ім.

Услед за шпулькамі пачынала гусці струна. Яна падтаквала шырме, таму дыванку здавалася, што ўсё ў гэтым свеце супраць яго. Ён вінавата апускаў вочы, бо нічога не мог зрабіць ні са сваім зусім не модным адзеннем, ні з узростам, ні са становішчам. Але пазіцыі не здаваў... Заціснуты паміж печкай і шафаю, паміж ложкам і столлю, ён адкрываў вачам цікаўнага гледача белую альтанку, што патанала ў квецені фантазійных руж. На першым плане па роўнядзі невялічкай сажалкі бязгучна слізгацела пара лебедзяў, а з глыбіні альтанкі за ёй назіралі закаханыя — яны, відаць, аб чымсьці думалі, марылі... Усё тут было таямнічым, загадкавым: і гэты чорны фон, і сам жывапісны наіў. Нягледзячы на прымітыўную размалёўку ды абтрапаныя ражкі, ад дыванка немагчыма было адарваць позірку — так вабіў ён нейкай меланхалічнай сардэчнасцю. Адною толькі шырме не было справы да таго, які сюжэт на ім намаляваны і якія пачуцці ён абуджае. Яна дэманстратыўна красавалася перад суседам новай сукенкай, а тую, як на ліха, развяваў плыткімі хвалямі хатні скразнячок, быццам быў заадно з ёю. Крыўляка незадаволеная чмыхала сабе пад нос: «Фі, які ты пыльны, а-а-а-пчхі! У мяне на цябе алергія! Не дзіва, што

з табой сябраваць ніхто не хоча — ад твайго выгляду адзін толькі змрок на душы!..»

2.

І сапраўды, дыванок часта заставаўся самотны. Сябры тады яшчэ не разумелі, што ён проста не хацеў быць для кожнага з іх цяжарам. Адночы ён зусім зажурыўся. Ружовыя бутоны, здавалася, паніклі ад сораму і крыўды, альтанка абязлюдзела... Гэта здарылася паўдзённай парой, калі вяскоўцы хаваліся ў хатні халадок. Да бабулі завітала суседка, натхнёная важнай навіною. Відаць, наўмысна прыйшла... Крыху пасядзела моўчкі і раптам кажа:

— О-о-о-о, даражэнькая, бачу, у цябе дыван зусім нязграбны вісіць! А вось у мяне-е-е... модны, квяцiсты, пальцы на тры таўшчынёю; дзеці з горада прывезлі! Самі выбіралі, самі чаплялі — на ўсю сцяну атрымаўся. А твае чаму не памяняюць гэтую старызну?.. Хіба грошай мала зарабляюць?..

3.

Ганарліўка-шырма яшчэ вышэй нос здрала — самалюбства было ўсцешанае, а спадзеў, што неўзабаве побач паселіцца новы сусед, надаў яшчэ большай фанабэрыі.

Бабуля нічога не адказала суседцы, а калі тая пайшла, неяк ласкава паглядзела на свайго насценнага сябра і сцішылася. У блакіце вачэй узгарэлася цёплае святло. Ажылі падзеі мінулага. Гэта было падобна на нямоё кіно — хуткае, няўлоўнае, але незабыўнае і дарагое... Мільгацелі постаці, цені, эпізоды, без супыну граў тапёр-гадзіннік... Недзе паміж тактамі ледзь прыкметна таргануліся прыгожыя бабуліны рукі, якія нібыта заснулі на мазаіцы хатняй сукенкі. Нібыта іх штосьці абудзіла: ці то ўсхваляваў неспадзяваны ўспамін, а можа, гэта брамка, ляснуўшы ў двары завалай, вярнула жанчыну ў сённяшні дзень...

Гэтая просценькая, немудрагелістая рэч была для старой даражэйшаю за ўсе самыя каштоўныя, самыя найноўшыя і навагоднія. Але чым? Бабуля абвяла вачыма пакой, унукаў і, нібы адчуўшы агульнае пытанне, распачала сваю нетаропкую споведзь:

З задавальненнем слухаў ён гоман дзіцячых галасоў. Сарамліва стаяў, калі пад яго кронай закаханы юнак прызнаваўся ў сваіх пачуццях прыгожай дзяўчыне. Моўчкі спачуваў старой, якая, спускаючыся па мокрай пасля дажджу сцяжынцы, паслізнулася, павалілася на зямлю і, цяжка ўздыхаючыся на сваіх стомленых нагах, нібыта падхопленая дубам, ішла далей...

Шмат хто з вяскоўцаў прыходзіў да дуба нарваць лісця, каб перакласці імі агуркі ў кадках. Дзякуючы дубовым лістам салёныя агурочки заўсёды заставаліся моцнымі і хрусткімі, з асаблівым водарам і смакам.

Увосень, калі выпявалі жалуды, да дуба прыходзіла баба Ніна з кошыкам у руках. Яна збірала ўраджай і частавала ім сваіх падсвінкаў, якія вырасталі ў ладных парсюкоў. Жанчына сцвярджала, што дзякуючы такому рацыёну сала заўсёды атрымліваецца смачным, апетытным.

Дуб быў вялікі і моцны — сапраўдны прыгажун. Ён прывабліваў позірк кожнага, хто праходзіў побач. Хтосьці шпарка

«Хадзіў да вайны па вёсках мастак — шырокай душы і шчырага сэрца чалавек, дыванкі васьм такіх маляваў. Ён хацеў, каб і вясковаму чалавеку жылося з цікавінкаю. Звалі яго Язэпам, таму і маляванка — Язэпава. Але ён не толькі маляваў, яшчэ вучоным быў ды лекарам знаным. Любіў яго люд... Дзе б ні спыніўся Язэп, адусюль да яго сыходзіліся: хто пешкі, хто на фурманках.

...У кожнага да Язэпа свая справа была. З нашых Вусціння з Андрусём хадзілі — у іх дзеці доўга не нарадзіліся. Творца сам адчуваў, каму што намаляваць: каму лісіцу накідае, каму — птушку з кветкамі, а некаторым нават касмічныя бегі на палатне ствараў... Малое, бывала, і ціхенька, нібы сам з сабою, размаўляе. Ды не проста размаўляе, а вершамі. Ох і прыгожа ж ён іх чытаў! Але, хутчэй за ўсё, гэта гімны былі. Яны гэтакама ў рыфму вымаўляліся, як вершы. Некалі, не за нашай памяццю, нашы дзяды да нябёсаў гімнамі звярталіся.

У хуткім часе ў Андруса з Вусцінняю хлопчык нарадзіўся, Язэпкам назвалі. Як дазналася пра гэта Фруза Акімава — бягом да Язэпа! Яе сын у Першую сусветную без вестак прапаў. Да каго яна, бедная, толькі ні звярталася: і да шаптуноў, і да варажбітак — ніхто рады не даў. А пасля Язэпа, гады праз тры, і ёй пашэнціла: сына знайшла. Ён у Хранцы жыў, ледзь не кожны дзень лісты ёй пісаў... Але яны да маці не даходзілі.

...Грошай Язэп не браў, больш харчы прымаў, а калі бачыў, што перад ім зусім бядняк — задарма дапамагаў. Помніцца, прыехаў да яго адзін заможнейшы чалавек — фарбы, пэндзлі прывёз, кнігі цікавыя... Як жа Язэп радаваўся, нібы малы! А яшчэ кветкі жывыя надта любіў. Жанчыны заўсёды яму букеты прыносілі. Мастак доўга ўглядаўся ў суквецці, назіраў за подыхам пясціткаў, а потым з-пад яго пэндзля нарадзіліся планеты ды галактыкі. Язэп казаў, што праз кветкі космас пазнаць можна, што кожная красачка — гэта планета, толькі ў мініяцюры: колькі відаў кветчак існуе на зямлі — столькі і царстваў касмічных у нашай галактыцы.

Апавяданне

Як кожная прыгажуня паводзіць сябе тут, на зямлі, так і яе планета пачуваецца ў неспазнаным сусвеце...

...Апранаўся мастак ахайна, от што цікава. Як ні завітаеш — свежанькая кашуля, прычасаная барада. А калі паспяваў? Нават праз знешні выгляд выказваў павагу да чалавека — а ставіўся Язэп да кожнага з вялікай пашанаю. Нават да самага простага — а як да караля... Кожнага выслушаць умеў, кожнаму дапамагчы. Вось у каго належала вучыцца — людзі ніколі не паднялі б адзін на аднаго зброю. Не варта — разумелі б яны — псаваць шлях да сябе таму, хто нясе запалкі для вогнішча... Асабліва Язэп перад жанчынаю схіляўся. «Жанчына, — казаў ён, — гэта боства, бо яна — маці». Вось і не губляліся ў матуль дзеткі сілай Язэпавага слоўца. А моц у яго была-а-а — аж да самых вяршынь сгала!

...І мае дзеткі васьм — вайну перажылі...»

4.

Старая скончыла свой расповед. Паўсюль усталявалася цішыня: нават мухі сцішыліся на шыбінах. Маўчанне было красамоўнейшае за ўсялякія словы... Усё паглыбілася ў задумленне.

Неўзабаве пачуліся чыесьці ўскліпы — гэта расчулілася шырма... Яна ўткнулася носам у грудзі дыванка і залямантавала:

— Прабачце, спадар Дыван! Я ніколі ніколі не буду вас крыўдзіць!.. Ведаеце, я невымерна шчаслівая, што ў мяне такі... такі выдатны сусед! А давайце сябраваць!

І яны зачатыліся на знак прымірэння ніткамі.

Словы прызнання наталілі завялыя ружы жыватворнай сілаю. Яны зноў наліліся, запунсавелі...

Шпулькі запляскалі ў далоні, а хатні скразнячок здэмуў пылінкі з палінялай кашулі дыванка. Той з палёгкай уздыхнуў, расправіў дагэтуль пахілыя плечы і ўжо больш ніколі не лічыў сябе непатрэбным. Так і вісіць — ахоўнік дабрабыту бабуліных дзетак, унукаў, праўнукаў...

Смерць велікана

Замалёўка

Галіна СТАШКЕВІЧ

Да яго прыходзілі амаль усе жыхары вялікай вёскі: хто — знайсці спакой, хто — падтрымку, хто — моц і мужнасць...

Колькі было яму гадоў? Гэтым пытаннем многія пераймаліся, але адказу не ведаў ніхто. Старажылы вёскі помнілі яго з маленства. Казалі, што ён расце на месцы былой панскай сядзібы, дзе калісьці высілася незвычайна раскошная дубовая алея. Дуб-асілак стаяў на самым высокім пагорку і яго можна было ўбачыць здалёк з любога канца вёскі. Ён быў жывым помнікам прыроды, а за свой доўгі век — сведкам самых розных падзей: і горкіх, і радасных. Тых падзей, якімі жыла не толькі вёска, але і сама краіна.

Волат трымаў у сваёй памяці шмат сакрэтаў, якія даверылі яму людзі.

кročыў далей, але большасць з мінакоў у захапленні прыпынялася. Каб абхапіць яго, не змыкаліся рукі трох дарослых. Малыя збіраліся гуртамі — карагодзілі вакол дрэва.

Улетку асілак весела шапацеў раскошнай густой зялёнай кронай, восенню стаяў прытомлены пад цяжарам чарговага ўраджая, зімой адпачываў у сваёй чуйнай дрымоце, а з прыходам вясны працянаўся ад цеплыні сонечных промняў.

У дуба было вялікае дупло. Яно ішло ад каранёў, расхінаючы ствол амаль да сярэдзіны дрэва, нібы запрашаючы ў самыя нетры. Дзеці часта хаваліся ў ім ад дажджу і ветру або проста гулялі ў хованкі. Мабыць, у кожнага з іх былі свае сакрэты, звязаныя з гэтым таямнічым дрэвам.

Грышка, калі вяртаўся са школы, часта закідваў свой партфель у дупло і спрытна ўзбіраўся на дрэва (яму аднаму гэта ўдавалася). Ён доўга сядзеў, прытаіўшыся, нібы той бусел у гняздзе, і марыў, пільна ўглядаючыся ўдалычынь, нібыта хацеў зазірнуць у будучыню...

І васьм аднойчы здарылася бяда. Да магутага велікана прыйшоў кепскі чалавек. Ён запаліў касцёр унутры дуба, у гэтым самым дупле. Вельмі часта дрэва хавала людзей ад непагадзі, прытуляла да сябе кожнага, хто шукаў падтрымку, але сябе абараніць не змагло. Пасядзеўшы каля агню, злыдзень пакінуў яго, не пагасіўшы. Полымя, утульна прыкрытае ад дажджу і ветру, разгарэлася, набрала моц...

Доўга гарэў касцёр. Прайшло шмат часу, пакуль яго заўважылі. Хтосьці выклікаў пажарную машыну. Пакуль яна ехала, людзі прыбягалі да свайго аслабелага асілка з вёдрамі вады. Яны спяшаліся выратаваць таго, хто так часта дапамагаў ім. Калі пажарныя разам з вяскоўцамі пагасілі вогнішча, сценкі дуба ўжо былі танюткія — ён ужо не здолеў бы ўтрымаць вялізарную крону. Дрэва трэба было валіць. Дуб падпілавалі. Ён падаў балесна, з цяжкім стогнам.

І тут усе пачулі, як адчайна выгукнула цётка Марыля:

— За такое трэба судзіць! Гэта не проста дуб! Гэта ж наша гісторыя!..

Межы мінулага

Шмат меркаванняў гучала і гучыць пра тое, што азначае жыццё ў эпоху перамен і якім павінна быць жыццё пасля. Надзеі, радасці, перамогі і, напэўна, расчараванні — нязменныя спадарожнікі такіх разважанняў. Некаторыя з разваг дазваляе «падслухаць» новая кніга журналісткі-міжнародніцы Інэсы Плескачэўскай «Без «жалезнай заслоны»». Выданне пабачыла свет сёлета ў Выдавецкім доме «Звязда» тыражом у 1500 экзэмпляраў і было прэзентавана ў «Акадэмікнізе».

Кардынальныя змены ва Усходняй Еўропе пасля распаду Савецкага Саюза — аб'ект «даследавання» Інэсы Плескачэўскай. Як змянялася палітыка, эканоміка, культура ды, адпаведна, жыццё грамадства і кожнага чалавека — тое, што хвалюе не толькі жыхароў краін, дзе адбываліся рознагаспалтны ўзрушэнні, бо гісторыя развіваецца цыклічна. Дакладныя ж адказы на многія пытанні, якія патрэбны сёння ва ўсім свеце, пакуль не сфармуляваны.

У зборнік «Без «жалезнай заслоны»» ўвайшлі інтэрв'ю, надрукаваныя ў газеце «СБ. Беларусь сёння» ў аднаменным праекце з 2014 да 2019 года. Падчас падрыхтоўкі аўтар наведвала Германію (былую ГДР), Чэхію і Славакію (былую Чэхаславакію), Венгрыю, Польшчу, Балгарыю і Румынію. Апошні цар Балгарыі Сімяон II, апошні Генеральны сакратар ЦК Сацыялістычнай адзінай партыі Германіі Эгон

Крэнц, першы прэм'ер-міністр незалежнай Славакіі Уладзімір Меч'яр, адзін з найбуйнейшых магнатаў Румыніі Фларыян Тапеша, сусветна вядомы кінарэжысёр Кшыштаф Занусі — адны з найзнакаміцейшых герояў кнігі Інэсы Плескачэўскай, якая, дарэчы, адзначыла: на візіраванні тэкстаў ніхто не настойваў. Але ў выданне ўвайшлі гутаркі не толькі з медыйнымі асобамі (у тым ліку бізнесменамі, эканамістамі, артыстамі, мастакамі), але і з радавымі людзьмі. Між тым падчас працы над праектам аўтар паставіла перад сабой складаную задачу — паразмаўляць з прадстаўнікамі розных пакаленняў для таго, каб параўнаць адчуванні ад сённяшняга дня ў тых, хто жыў пры сацыялізме і нарадзіўся ў часы змен.

— Першапачатковая ідэя кнігі з'явілася недзе ў 2013 годзе. Калі мы жылі ў адзіным сацыялістычным лагеры, існавалі брэнды, якія ўсе ведалі. Напрыклад, чэшскае піва або багемскі крышталь. Я вырашыла раскажаць аб зменах у гэтых краінах, якія адбыліся пасля рэвалюцый 1989 года. Было цікава паглядзець, якія прадпрыемствы засталіся. Здавалася, што работа пойдзе лёгка, але я, канечне, памылялася. Немагчыма раскажаць аб смерці некаторых прадпрыемстваў без асвятлення тых змен, якія адбыліся ў краінах усходняга блоку. Пачала сустрэчацца з палітыкамі, эканамістамі, культурнымі дзеячамі. Хацелася, каб у праекце былі прадстаўлены розныя пакаленні. Цікава было прасачыць за тым, як змянялася свядомасць людзей, стаўленне да таго, што добра, а што дрэнна. Так мой праект пачаў разрастацца. Самая складаная часткай

работы была арганізацыя інтэрв'ю. Гэта заўсёды няпроста — знаходзіцца ў адной краіне і дамаўляцца з чалавекам з іншай краіны. Мне вельмі дапамагло Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь. Напрыклад, былы беларускі пасол у Германіі Андрэй Гіро дамовіўся з Эганам Крэнцам, апошнім генсекам Сацыялістычнай адзінай партыі Германіі, каб той адказаў на мае пытанні, — расказала Інэса Плескачэўская падчас прэзентацыі.

Што лічаць галоўным дасягненнем 1989 года жыхары Усходняй і Цэнтральнай Еўропы? Як магчыма займацца бізнесам, застаючыся камуністам у душы? Як выратаваць буйную кампанію ў часы рэвалюцыі? На многія пытанні журналістка змагла атрымаць адказы, але далёка не ўсё заплававанае ўдалося рэалізаваць:

— У Сафіі пагутарылі з былым царом і былым прэм'ер-міністрам Балгарыі Сімяонам Саксэн-Кобург-Гоцкім, і атрымалася выдатнае інтэрв'ю.

А вось у Румыніі мне не ўдалося дамовіцца пра размову ні з адным палітыкам, хоць займалася падрыхтоўкай паездкі амаль тры месяцы. Там нават пасольства не змагло дапамагчы. Румынія аказалася самай складанай краінай: адзін чалавек пагадзіўся даць інтэрв'ю толькі на ўмовах ананімнасці. У іншых краінах нічога падобнага не здаралася.

Чытаючы кнігу, людзі старэйшага пакалення, якія выраслі пры Савецкім Саюзе, будуць многае пазнаваць, таму што добра памятаюць, як мяняліся Усходняя і Цэнтральная Еўропа ў 1989-м і наступных гадах, падкрэслівае Інэса Плескачэўская. Чытачам будзе цікава даведацца, як змянілася жыццё ў гэтых краінах і як людзі ацэньваюць сёння гэтыя змены. Тыя, хто помніць музыку таго часу — венгерскі рок-гурт «Omega», польскі гурт «Czerwone gitary», чэхаславацкіх спевакоў Карэла Гота і Гелену Вандрачкаву, — даведаюцца, чым жывуць гэтыя музыканты зараз. Эканамістаў і прадпрыемальнікаў зацікавяць гісторыі пра тое, як выжывалі прадпрыемствы падчас транзітнага перыяду (так, кніга змяшчае літаральна інструкцыі — іх дае кіраўнік знаёмай беларусам венгерскай фармацэўтычнай кампаніі «GEDEON RICHTER» Эрык Богш). Тым, хто не заспеў час сацыялізму, важна ведаць меркаванні пра тое, якія ў рэвалюцыі бываюць вынікі, што такое радыкальныя змены і якія яны змяняюць свядомасць — людзей і краіны, лічыць аўтар. І запэўнівае: «У кнізе кожны зможа знайсці для сябе штосьці цікавае і карыснае».

Яўгенія ШЫЦЬКА

На паклон да «Марыйкі»

Сярод шматлікіх творчых пляцовак Дня беларускага Спісьменства звярнула ўвагу на сябе выступленне Саюза пісьменнікаў Беларусі на галоўнай сцэне свята. Сёлета яно было незвычайнае тым, што, акрамя ўзнёслай імпрэзы тэатра паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, творчы сюрпрыз падрыхтавалі навучэнцы Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, прадставіўшы тэатралізаваную кампазіцыю па матывах твора магілёўскага літаратара.

Паэма Алесь Казека «Марыйка» добра вядома чытачу як твор, прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны. Паэма загаловаўная ў зборніку Алесь Казека «Песня роднай зямлі», які пабачыў свет сёлета ў выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Аўтар сцвярджае, што гэты твор не з'яўляецца дакументальным. «Марыйка» — творчы сповед, напісаны збалелай душой, якую і сёння точаць раны ваеннага ліхалецця. Час дзеяння паэмы — 15 чэрвеня 1942 года, месца — ціхая лясная вёска Боркі Кіраўскага раёна. Поўны драматызму твор — асабістая трагедыя сям'і аўтара.

«Крылаў неба бяскрайні размах // Ахапіў залацістае ранне. // Гэта, цемры адкінуўшы жаж, // Новы дзень завітаў на спатканне», — так паэтычна — зачаравана аўтар распачынае расповед пра новы стваральны дзень,

напоўнены людскімі марамі і надзеямі.

«Але што гэта?.. Што гэта? Што?!» — у паэме чорны воран «разарваў з'яднанае неба, разануў сталёвым крылом па псаломях і трэбах». Чытача ахоплівае пакутны жах. Яшчэ невядома, якая палынна-горкая бяда ўварвецца «З даляў вонкавых Божага свету», але яе прадчуванне ўжо такое пякуча-блізкае...

Той світальнай чэрвеньскай раніцай карнікі акружылі Боркі. «Загудзела зямля, застала. // Без аратых самлелі палі. // Гора ў кожны куток завітала, // Зазірнула да кожнай сям'і».

У паэта расце, абстрагуюцца нервовае напружанне. Ён знітаваны з землякамі той смяротнай пагрозы, якой ляцкае, набліжаючыся да вёскі, бязлістасны вораг. Пакуль гэта шчымлівае памежжа «да» і «потым». Яшчэ цвярозы розум можа «дзеі крываваы

прадухіліць». Але не. Курок спускаецца. Расстрэляны ціхмірны спакой... «І з надрыўным выючым гукам // Смерць засеў пачала навакол».

Так па-мастацку глыбінна Алесь Казека перажывае трагізм людзей, асуджаных на немінучую пагібель. Здаецца, ён сам тут, сярод няўцешных пакутнікаў. Разам з імі нясе крыж бязвінных ахвяр. Здаецца, анямела ў горычы бяздоннае неба, да якога адчайна распасціраюцца рукі ў маленні адказу «За што?».

Параўнанне, гіпербала, метафара — гэтымі прыёмамі, якія надаюць выразнасці і пераканаўчасці твору, паэт

карыстаецца шырока, і паэма «Марыйка» ўспрымаецца менавіта як высокая эмацыянальнае мастацкае тварэнне.

Але ж паэтычны вобраз-сімвал Марыйкі — гэта лёс маці паэта, 16-гадовай дзяўчыны, якая цудам не трапіла ў вогненнае пекла. Немец, што стаяў у ачапленні, не пусціў яе і тым уратаваў жыццё. У агні згарэлі Марыйчыны брат Аляксандр і сястра Вольга з дзеткамі трох і шасці гадоў.

«Хоць не быў я на гэтай вайне, // Не гарэў, скатаваны, у хаце, // Ды, відаць, гэты боль да мяне // З малаком перадаўся ад маці», — такім доўгім аказалася для паэта рэха вайны...

Жыхароў Борак — старых і малых — забівалі ў хатах, якія пасля падпальвалі. За паўдня фашысты знішчылі ўсё наваколле: згарэлі вёскі Доўгае поле, Закрывічча, Чырвоны Араты, Пралетарскі, Хватаўка, Дзяржынскі. З 2000 чалавек ацалела толькі 38.

Гэтым летам у Борках, на месцы нязгаснай людской памяці, быў адкрыты мемарыял ахвярам шматпакутнай зямлі. «Цішыня ля жалобнай сцяны // У мясцэчку пад назваю Боркі — // Тут ахвяры мінулай вайны // Неадлучна стаяць на пагорку».

Алесь Казека ўручыў кнігу з паэмай «Марыйка» Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь Аляксандру Лукашэнку, які браўудзел у цырымоніі адкрыцця мемарыяла. Сімвалічныя словы кіраўніка дзяржавы, сказаныя ў той урачысты момант: «Няма больш мірных людзей за беларусаў. Захаваць краіну мірнай і надалей — галоўная задача».

«Не дазвольце, каб землі бацькоў // Спусташалі захопнікі-каты! // Не дазвольце, каб некалі зноў // Наш народ запіхнулі за краты», — сутучныя нашы сэрцы з аўтарам паэмы «Марыйка». Ён, безумоўна, ніколі не забудзе трагедыю Борак, як і трагедыю многіх беларускіх Хатыняў... А ці будзе для новых пакаленняў памяць вечна жывой? Алесь Казека сам вялікі патрыёт і мношчы свае трапяткія пачуцці сярод моладзі з тым, каб не адгукалася бяда «чалавечых пакутаў гаркотай».

Пастаноўка тэатралізаванай кампазіцыі па паэме «Марыйка» навучэнцамі Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў пад кіраўніцтвам рэжысёра Аляксея Наяровіча — вельмі цікавая культурная з'ява і падвядзённая таго, што кліч паэта берагчы мір ляціць над зямлёй, «бударажыць, вядзе, заклікае»...

Алена СТЭЛЬМАХ

Паэзія па-над усім

Што агульнага, здавалася б, можа быць паміж знакамітым французскім паэтам смутку і кахання Гіёмам Апалінэрам і лірыкам занядбанага тады Паўночна-Заходняга краю Карусём Каганцом? Абодва — атожылікі з аднаго кораня старадаўняга шляхецкага роду, нашчадкі паўстанцаў 1863—1864 гг. Цягам сваіх нядоўгіх жыццяў яны неслі паэзію ў сэрцах, жылі ёю...

Анансавана ў Францыі!..

Французскі часопіс «Ле суарэ дэ Пары» (Парыжскія вечары) заснаваны Гіёмам Апалінэрам у 1912 годзе. А сёлета ў выданні за 9 верасня быў надрукаваны артыкул Філіпа Банэ пра тое, што Апалінэра... сустракаюць у Мінску! Паведамлялася: у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры мае адбыцца выстаўка, прысвечаная 140-годдзю знакамітага французскага класіка. Ідэйным натхняльнікам падзеі стаў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Вялікабрытаніі і Паўночнай Ірландыі ў перыяд з 1995 да 2000 года Уладзімір Шчасны, які сёння шырока вядомы як публіцыст, навуковец, мовазнаўца.

«Літаратура заўжды ідзе побач з гісторыяй, дае магчымасць асэнсаванню і пераасэнсаванню тое, што адбылося калісьці і адбываецца цяпер», — дзялілася разважанымі падчас экскурсіі куратар праекта Эліна Свірыдовіч. Часовая літаратурна-дакументальная выстаўка пад назвай «Кастравіцкія» адлюстроўвае гісторыю і сучаснасць Айчыны. Увасобіў ідэю мастак Генадзь Часты. Першае, што бачыць наведвальнік экспазіцыі, — вялізнае сэрца Беларусі, ад якога ў розныя бакі — іншыя краіны разыходзяцца крывяносныя сасуды. Род Кастравіцкіх у XIX стагоддзі даў свету дзве выбітныя постаці, якія паўплывалі на развіццё не толькі беларускай, але і сусветнай літаратуры і культуры. На цэнтральнай вітрыне прадстаўлены і радавод, і гербы знакамітага шляхецкага роду. Выява на адным з іх і паслужыла ўтварэнню прозвішча Кастравіцкія: «кастравец» значыць крыж.

Лічыцца, што род Кастравіцкіх вядзе пачатак з Вялікага Ноўгарада, дзе прадстаўнікі слынным дынастыі займалі адказныя дзяржаўныя пасады. Адзін з вядомых прадстаўнікоў знакамітага шляхецкага роду ў XV стагоддзі быў скарбнікам мсціслаўскага манастыра. У XVII стагоддзі род раздзяліўся на два адгалінаванні. Продкі Каруся Каганца належалі да герба «Бамбіза», а Гіёма Апалінэра — да герба «Вонж» (што значыць «вуж»).

Апалінэр — Апалінар

Свет звук успрымаць Гіёма Апалінэра французскім паэтам. Але ж першая яго паэма, якая з’явілася ў друку ў 1902 годзе ў французскім часопісе, была падпісана... Вільгельм Кастравіцкі! А маці яго, Анхеліка Кастравіцкая, была дачкой удзельніка паўстання 1863—1864 гадоў. Самае ж цікавае ў тым, што дзед Апалінэра быў афіцэрам рускай арміі, які змагаўся на баку паўстанцаў! Пасля быў вымушаны разам з сям’ёй эміграваць у Еўропу. Гіём — Альберт — Уладзімір — Аляксандр — Апалінары Кастравіцкі, альбо Гіём Апалінэр, узяў свой псеўданім у гонар дзеда — паўстанца Апалінара.

Сябрамі Апалінэра былі Пабла Пікаса, Андрэ Брэтон, Андрэ Дэрэн, Жан Както, Анры Русо, Марк Шагал ды іншыя прадстаўнікі творчай багемы. Мастакі з суполкі Манпарнас (удзельнікам якой быў і Апалінэр) сустракаліся ў парыжскай кавярні «Ратонда». Інсталяцыйны фрагмент экспазіцыі ўзнаўляе частку кавярні, дзе паэты і мастакі бавілі час: сціплы круглы стол і крэслы вакол яго, на абрусе пад кубачкамі з кавай і вакол іх раскіданыя сурвэткі. Па версіі мастака Генадзя Чыстага, менавіта на сурвэтках і малывалі партрэты Апалінэра яго сябры, бо што больш прыдатнае да гэтага магло быць пад рукой у наведвальнікаў вулічнай кавярні?.. Зборны партрэт Апалінэра, складзены з малюнкаў на сурвэтках, упрыгожвае выстаўку. На іншым партрэце Апалінэр выяўлены ў вайскавай форме — тут адбіўся факт яго біяграфіі: у 1914 годзе паэт дабравольцам пайшоў на фронт, дзе быў сур’ёзна паранены асколкам снарада. Незадоўга да смерці, у 1917 годзе, у прадмове да п’есы «Сасцы Тэрэсія» Апалінэр тэарэтычна абгрунтаваў і даў назву плыні ў мастацтве — «сюррэалізм».

Праменьчык святла для суайчыннікаў

У той час, як дзед Апалінэра ў эміграцыі ратаваўся ад пераследавання за ўдзел у паўстанні, бацька Казіміра Кастравіцкага, Караль, адбываў пакаранне ў ссыльцы ў Сібіры, у Табольску, дзе ў 1868 годзе ў нарадзіўся будучы паэт. У 1874 годзе сям’я Караля вярнулася на Беларусь, але была пазбаўлена радавога маёнтка Малыя Навасёлкі, які знаходзіўся пад Койданавам (сучасны Дзяржынск). Казімір стаў студэнтам Мінскага гарадскога вучылішча, потым вучыўся жывапісу і скульптуры ў Маскве. У 1883 годзе ў друку з’явіліся яго паэтычныя творы, а ў 1904 годзе пабачыў свет зборнік паданняў і казак, укладальнікам якога стаў Казімір Кастравіцкі. Пасля пад псеўданімам Карусь Каганец ён надрукаваў цэлы шэраг паэтычных і драматургічных твораў. Быў ён і адным з арганізатараў Беларускай сацыялістычнай грамады. За палітычную дзейнасць Карусь Каганец быў неаднаразова асуджаны і зняволены. Нястачы і пераследаванні адмоўна адбіліся на яго здароўі: у 1918 годзе (як, дарэчы, і Гіём Апалінэр) ён памёр, пахаваны ў вёсцы Вялікія Навасёлкі, недалёка ад Дзяржынска. На магіле ўсталяваны помнік, сюды часта завітваюць экскурсанта і аматары творчасці паэта.

Дамінантай экспазіцыі, прысвечанай гэтай слынным постаці, з’яўляецца партрэт, выкананы ўнучатай пляменніцай Каруся Каганца Іалантай Леў-Осцік Кастравіцкай, у замужжы

Партрэты Гіёма Апалінэра, намаляваныя манпарнасаўцамі.

Мачарскай. Выява пісьменніка запамінальная найперш выразам яго вачэй: надзвычай засяроджаныя, разумныя, яны, здаецца, працінаюць наскрозь. Разуменне смутку, які чалавек вымушаны зведаць на працягу жыцця, нястач, якія часта з’яўляюцца яго спадарожнікамі, надзвычайна вострая душэўная прага святла, спагады і дабрыні да лёсаў сваіх суайчыннікаў — усё гэта адбілася на сур’ёзным твары Каруся Каганца. Дарэчы, гэта вельмі трапны псеўданім для чалавека, які шмат зрабіў для развіцця грамадскага і аграджэнскага руху на Беларусі («каганец» — прыстасаванне для асвятлення).

Праз дакументы, прадстаўленыя ў экспазіцыі, можна меркаваць, наколькі чутым быў творца да сваіх блізкіх. «Дарагая Ганнулька, Ганнулька любімая...» — з гэтых ласкавых зваротаў пачынаў ён зазвычай лісты да жонкі Ганны Кастравіцкай, пяшчотныя словы знаходзіў і для дзяцей. На лістах Карусь Каганец рабіў і малюнкi. Ёсць у экспазіцыі работа Каганца «Беларус XIX стагоддзя», якая ўражвае дакладнасцю дэталей, трапнасцю вобраза. Маляваў ён, хутчэй за ўсё, з натуры.

Праз стагоддзі ў сёння

Род Кастравіцкіх працягваецца і сёння, у іншых краінах і з іншымі прозвішчамі. Джэрэмі Мачарскі, падданы Злучанага Каралеўства Вялікабрытаніі і Паўночнай Ірландыі, з’яўляецца нашчадкам Каруся Каганца па матчынай лініі. Даследчык дапамог музею больш глыбока даведацца пра сувязі паміж Карусём Каганцом і Гіёмам Апалінэрам. Джэрэмі — аўтар кніг, якія нядаўна пабачылі свет у Лондане: «*The Flight of Eagles*» («Палёт арлоў») і «*A man of Power and a Goblin on a Fork*» («Асілак і гарэза»). Гэта кнігі пра продкаў Джэрэмі. Адметна, што ў англійскай мове выраз «*a Goblin on a Fork*» з’яўляецца ідыёмай і азначае непаседлівага, няўрымслівага чалавека. Менавіта так у сям’і называлі маці Джэрэмі Іаланту, якая і пазнаёміла сына з гісторыяй роду. «Спрадвеку гэта быў вынаходлівы, няўрымслівы род летуценнікаў, лідараў, змагаюў і патрыётаў з глыбока ўкаранёным пачуццём абавязку, адданасці веры, сям’і — і ў іх асяроддзі, калі дэвалюі і натхнілі абставіны, струменіла паэтычная плынь», — пісаў Джэрэмі ў кнізе «*Poetry in the Blood*» («Паэзія ў крыві»). Выданне гэтае ўяўляе сабой сямейны паэтычны пантэон, тут распавядаецца пра Кастравіцкіх у іх развіцці. Джэрэмі сабраў творы Гіёма Апалінэра, Каруся Каганца і іх нашчадкаў: дачок малодшага брата Каруся Каганца — Амбразія Кастравіцкага — Мары і Барбары Леў-Осцік Кастравіцкіх, Самуэля Анджэя Леў-Осцік Кастравіцкага, старэйшага сына Амбразія, Іаланты Мачарскай. Пісалі яны па-польску і па-англійску. Іаланта перастварыла вершы Апалінэра і Каруся Каганца па-англійску. У выданні вершы прадстаўлены не толькі ў перакладах, але і на тых мовах, на якіх былі напісаныя.

Джэрэмі Мачарскі марыць пра тое, каб наведаць Беларусь, пабываць на магілах знакамітых продкаў. З-за пандэміі ён пакуль не змог гэта ажыццявіць, але даслаў відэазварот для наведвальнікаў выстаўкі. Спецыяльна для яе быў зроблены дакументальны 6-хвілінны фільм, кадры якога перадаюць атмасферу Парыжа пачатку XX стагоддзя. У ім гучыць знакіміты верш Апалінэра «Мост Мірабо» — спачатку пераствораны па-беларуску, а потым у выкананні самога аўтара.

Партнёрамі праекта выступілі Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі, Беларускі дзяржаўны архіў літаратуры і мастацтва, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур, Галерэя «Прадмесце». Наведаць экспазіцыю можна да 10 кастрычніка.

Яна БУДОВІЧ, фота аўтара

Не пытайся ні ў кога...

Калі сустракаеш у мастацкіх, журналісцкіх і нават навуковых тэкстах сказы кшталту «А я ніколі не плёўся ў хвасце ні ў яго, ні ў каго іншага»; «Імкнуліся рабіць усю працу, каб дачка рук ні да чаго не прыкладала, а толькі бегала з сяброўкамі і гуляла»; «Гэта асобная, ні да каго не падобная аднасць існавала, на іх думку, “заўсёды”, можа, нават яшчэ да тых часоў, як славянскі рух дасягнуў Палесся і Палаты, і мела свой жа, асобны, непадобны да “рускіх” (велікаросаў) і палякаў этнічны лёс», узнікае жаданне правесці рэдактарскі аналіз вылучаных словаспалучэнняў. Гэта адмоўныя займеннікі *ніхто* і *нішто*, да якіх далучаны прыназоўнікі, у выніку чаго ўзнікаюць тры словы. Аднак ці захоўваецца ў іх беспрыназоўнікавая форма (*нікога, нічога, нікому, нічому*)?

Спачатку звернемся да некалькіх прыкладаў з мастацкай літаратуры: «Брат Фэлька ніколі не ўпікаў, што сядзіць яна дома, колькі сваталася — *ні за кога* ісці не хацела, усё па густу выбірала сабе і ніяк выбраць не магла» (Кузьма Чорны); «Ён *ні пра кога* не пытаў» (Вячаслаў Адамчык); «Лёгка было крычаць аб स्वाбодзе народа, калі гэта *ні да чаго* не абавязвала, трудней было для яго нешта зрабіць» (Васіль Быкаў); «Цвік *ні на кога* не мае злосці, нікога *ні на кога* не нацкоўвае нікога не цвеліць...» (Алесь Разанаў); «Як на цябе, я, мабыць, не глядзеў // Шчэ *ні на кога* — толькі на ікону» (Мікола Шабовіч). Мяркуем, дастаткова для таго, каб усвядоміць, што вылучаныя займеннікі захоўваюць беспрыназоўнікавыя формы.

«Слоўнік беларускай мовы» (2012) і «Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы» (2016) не адлюстроўваюць гэтую асаблівасць. Што ж каза акадэмічная «Беларуская граматыка» (1985)? Знаходзім: «Калі пры адмоўных займенніках ва ўскосных склонах ужываецца прыназоўнік, ён ставіцца пасля адмоўнай часціцы *ні*, прычым націск у займенніках тады можа падаць на розныя склады: *ні на кога* і *ні на каго, ні да чаго* і *ні да чаго, ні за якія грошы* і *ні за якія грошы*. Для літаратурнай мовы больш характэрныя формы тыпу *ні за кога, ні да чаго, ні за якія*. Які выбар пры такой фармулёўцы рабіць рэдактару ці карэктару: абіраць «больш характэрную форму» ці кіравацца сцвярджэннем з першага сказа цытаты? Безумоўна, у гэтым разе выяўляецца так званая хісткая норма, калі ідзе супрацьборства дзвюх формаў. Але ж надрукаваны тэкст — прадстаўнік літаратурнай мовы, нармалізацыя якой — якраз паказчык яе «літаратурнасці». Разбурэнне зафіксаваных у творах знаных пісьменнікаў формаў нівеліруе адрозненні ў блізкароднасных мовах, што не ідзе на карысць ні адной з іх.

Невычэрпнай крыніцай для папаўнення любой мовы, бяспрэчным грунтам для яе нармалізацыі заўсёды быў фальклор. Народ спрадвеку казаў: «Прышоў Мікола, не пытайся *ні ў кога*, бяры сявеньку ды сей памаленьку». У яго, народа, вучыліся («пыталіся»), да прыкладу, Якуб Колас («А жук, не зварачваючы *ні на кога* ўвагі, ляжаў на спіне і перабіраў нагамі») і Максім Гарэцкі («Толькі хадзяка ўвесь час маўчаў, як бы лічыў *ні да чаго* гутарку з сваімі канваірамі»), а таксама шмат не згаданых тут майстроў прыгожага пісьменства. Як да іх не прыслухацца, не палічыць менавіта іх выбар нарматыўным, а не «больш характэрным»? Будзьма ім і кіравацца, шануюныя аўтары і не менш шануюныя рэдактары — прадстаўнікі чытацкай аўдыторыі, якая ў сучасных умовах даволі часта вучыцца літаратурнай мове па надрукаваных ці агучаных тэкстах.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Паўночны тропік Няміга

Яшчэ на першым пасляваенным генплане Мінск маляваўся асобным нябесным целам, ён павінен быў стаць «горадам Сонца». Акрамя таго, планета Мінск абавязкова павінна была мець свае экватар і паралелі. На гарадской мапе гэтыя геаграфічныя лініі захаваліся і па сёння. На жаль, іх правядзенне каштавала гораду надта шмат. У 1970-я гады пры штучным стварэнні адной з такіх паралелей пад вельмі прывабнымі лозунгамі руйнавалася гістарычнае асяроддзе. Паглядзім жа, што з гэтага атрымалася.

Экватарам, як можна здагадацца, стаў праспект Незалежнасці (тады імя Сталіна). Меркавалася, што на тэрыторыях, абмежаваных гэтым каласальным архітэктурным комплексам, нават клімат будзе іншы — экватарыяльны, спякотны. Пагадзіцеся, усё ж цудоўна, што ў свеце існуюць рукатворныя аб'екты, пра якія можна такое сказаць!

«Калі ёсць экватар, павінны быць і тропікі», — разважалі саветскія планіроўшчыкі. І неўзабаве тропікі таксама з'яўляюцца на гарадской мапе. Вуліцу Ульянаўскую, якая выконвала функцыю паўднёвага з іх, будуецца адначасова з праспектам. Тут усё зразумела: архітэктурна «сталінская» і вельмі ўрачыстая. А вось паўночную паралель узводзілі ўжо ў іншы час, і працэс гэты ішоў зусім не так гладка. Каб пабачыць яго вынікі, трэба перамясціцца прыкладна на 800 метраў на поўнач.

Няміга — так сёння называецца ўсім вядомае вуліца Мінска. На левым яе баку стаіць будынак Белпрампраекта, а за ім — вельмі працяглы «ансамбль» псеўдагістарычнай архітэктуры нулявых. На правым баку размяшчаецца Дом моды, за якім хаваецца знакаміты Петра-Паўлаўскі сабор. За саборам у сваю чаргу — непрыкметны жылы шматпавярховік. Толькі гэтыя агромністы гмах з прыбудовай (а дакладней будзе сказаць «прыбудовішчай»), якая ўяўляе сабой велічэзны, амаль паўкіламетровы гандлёвы цэнтр, зусім не збіраецца хавацца. Вось як выглядае Няміга сёння.

Яшчэ ў 1960-я гады вы б гэтыя мясціны не пазналі! У першай палове дзесяцігоддзя тут былі цэлыя кварталы старой цаглянай забудовы з вузкімі вулачкамі і каларытнымі кавярнямі. На жаль, менавіта гэтае месца было абрана для пракладкі вуліцы-дублёра праспекта, паўночнага тропіка. Будаўніцтва новай магістралі прадугледжвала выпраўленне «дэфектаў гістарычна-сфарміраванай архітэктурна-планіровачнай структуры горада» (па словах У. А. Каралёва). Здавалася, што гэтага не здарыцца, бо мы кажам пра гістарычнае сэрца Мінска.

Але ў 1968 годзе, не звачаючы ні на што, старыя будынкі ўсё ж пачалі зносіць. Потым праклалі новую трасу і толькі пасля сталі прыдумваць, што б такое на яе нанізаць. А нанізаць вырашылі штосьці вельмі своеасаблівае. Так і з'явіўся на Нямізе вышэйзгаданы

Фота з сайта livejournal.com, уласны блог Ільі Буяноўскага.

Дом на сталічнай вуліцы Няміга.

шматпавярховік, які «прыкрываецца» Петра-Паўлаўскай царквой.

Праект новага жылога і адначасова культурна-бытавога комплексу быў упершыню прадстаўлены грамадскасці ў 1972 годзе. Прытым анансаваў яго асабіста сам галоўны архітэктар на старонках спецыялізаванага выдання «Будаўніцтва і архітэктурна Беларусі». Навабуд павінен быў стаць візіткай Мінска. Па велічы сваёй задумы ён мог спрацацца выключна з адной мінскай слаўтасцю — ужо згаданным тут ансамблем галоўнага праспекта. Падумаіце самі: 400-метровы 9—12-павярховы жылы дом, складзены з пяці секцый-карпусоў, — гэта, згодна з праектам, яшчэ толькі кветачкі! Наступнымі крокамі планавалася ўзвядзенне грандыёзнай культурна-бытавой зоны працягласцю на ўсё «паўкіламетра», трох гмахаў на процілеглым беразе Новай Нямігі (кодавая назва праекта) і шырачэзнай пешаходнай платформы, што яднае гэтыя берагі.

Гандлёвы цэнтр «На Нямізе» і недапешаходная платформа, якія мы маем сёння, — ужо больш познія архітэктурныя напластаванні і не зусім тое, што задумвалася спачатку. То-бок пабачыла свет далёка не ўсё. Але самае горшае заключаецца ў тым, што нават гэтыя рэшткі так і не паразумеліся ні з месцам, ні з людзьмі.

Архітэктурна, бязумоўна, — галіна мастацтва. Эстэтыка і прыгажосць архітэктурнага твора непасрэдна зыходзяць як з уласна эстэтычных крытэрыяў, так і з функцыянальнасці. Паспяховы твор такі, у якім абодва гэтыя складнікі (форма і функцыя) суіснуюць гарманічна. Прытым «функцыя» ў дадзеным выпадку — паняцце не тоеснае «зместу». Змест архітэктуры — рэч іншага кшталту. Ён, калі паразважаць, нараджаецца якраз у месцы судакранання функцыі з формай.

На паперы з чыста функцыянальнага боку ўсё глядзецца вельмі складна. Камфартальныя кватэры з «больш зручнай планіроўкай», мастацкія майстэрні ў адным з пад'ездаў, зручныя камунікацыі і ў цэлым усё прадумана і, як кажуць, тэхнічна. А чаго толькі каштуе ідэя з пешаходнай платформай! У горадзе будучыні пешаходныя і транспартныя патокі, каб не замінаць адзін аднаму, строга падзелены, людзям аддадзены верхні свет, а для машын ёсць «падарэмнае царства». Дзеля яшчэ большай зручнасці былі прыдуманы тунэлі пад самім домам, каб дастаўляць тавары да месца іх збыту. У гэтым сэнсе першапачатковы праект вывёў вядомы прынцып мадэрнісцкай архітэктуры, пакінуты яшчэ Ле Карбюзье, на новы ўзровень. Па Ле Карбюзье, будынак павінен быць падняты на палях, каб максімальна скарыстаць прастору пад ім.

У выніку высветлілася, што жыць у тым доме не так ужо і камфортна (інакш кажучы, ёсць праблемы з функцыянальнасцю). Людзі скардзіліся на цямняны, з-за недахопу акон, пад'езды, на цяжкасці з паркаваннем аўто, а таксама на бяздомных, што пасяліліся там «дзякуючы» надта зручнай адасобленасці лесвіц. Ну а платформа ўвогуле так і не была пабудавана.

Але гэта з функцыянальнага боку, а што з мастацкага пункту гледжання? Па словах галоўнага архітэктара, праект павінен быў стаць сімвалічным. Перш за ўсё, само прызначэнне комплексу і дзяленне яго на зоны ёсць алегорыя. Аўтары сцвярджалі, што такое прызначэнне для вуліцы («буйны гандлёвы цэнтр») было абрана свядома, бо гэта яе гістарычная функцыя. І сапраўды, на старой Нямігскай, па цэнтры якой працякала славуная рака, гандаль быў актыўны. Калі прыгледзецца, можна заўважыць, што нават планіровачная структура Новай Нямігі ў пэўным сэнсе паўтарае структуру старой. Па краях вуліцы размешчана жыллё, бліжэй да цэнтру ў прыстаўных палатках ідзе гандаль (ГЦ «На Нямізе») і непасрэдна ў цэнтры — рака (шырачэзная траса).

Акрамя таго, на месцы, дзе зараз знаходзіцца рэстаран хуткага харчавання Макдональдс, быў запланаваны іншы рэстаран у форме, уявіце сабе, старажытнарускаяй

носна цэнтральнай восі, таму будынак атрымліваецца зігзагападобным. Такая форма абрана невыпадкова: калі глядзець зверху, можна пабачыць хвалю! Калі яшчэ ўспомніць, што колер дома шэра-блакітны, а тэма праекта, выдавочна, «рака Няміга», то ўсё ўстае на свае месцы.

Ідзём далей. Агломністая вежа ў правай частцы галоўнага фасада — гэта не што іншае, як вяртавая вежа. Аднак яна таксама пераклікаецца і з вежамі Петра-Паўлаўскага сабора. Дарэчы, царкву — помнік барочнай архітэктуры, найстарэйшы храм у горадзе — маглі таксама знесці. А калісьці менавіта гэты будынак быў дамінантай навакольных кварталаў. І, насамрэч, вядкае пытанне: ці стаў новай дамінантай аналізуемы аб'ект. Але пра гэта крыху пазней.

Арка пад вежай прызначана для праходу ўглыб жылога раёна. Навошта такія вялікія праёмы? А гэта таму, што, акрамя банальнага геаграфічнага перамяшчэння, чалавек, які праходзіць праз арку, здзяйсняе яшчэ і перамяшчэнне па часе. Для большасці грамадзян вопыт не зусім звыклы, таму, каб лягчэй дыхаць у самы адказны момант, паветра павінна быць больш — адразу за домам пачынаецца Ракіўскае прадмесце. Гэта, на шчасце, ацалелы квартал гістарычнай забудовы.

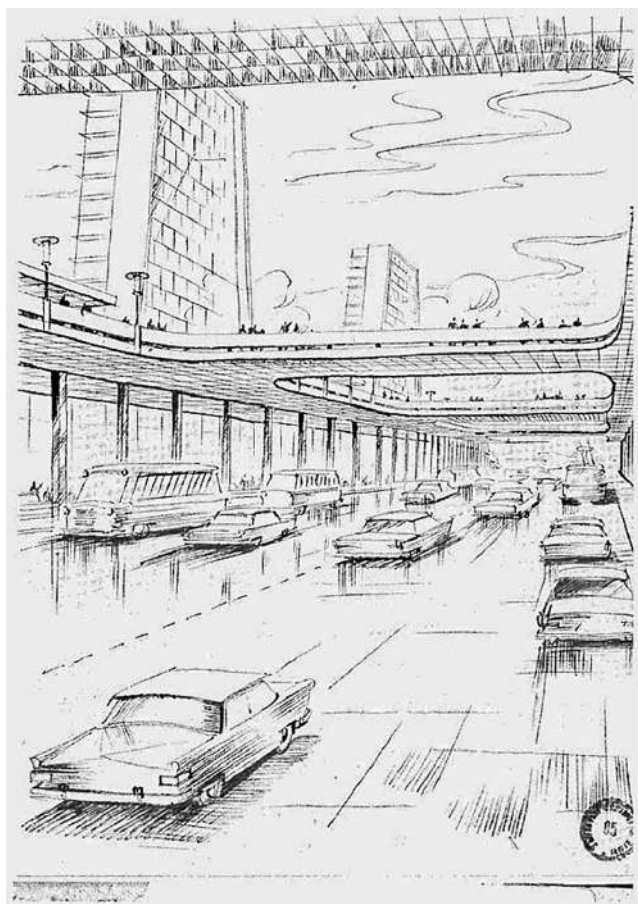
Вернемся да галоўнага фасада. Доўгія зашклёныя лоджыі па ўсёй сцяне на першы погляд могуць заблытаць. Не, гэта не стужачнае шкляненне, якое часцяком сустракаецца на мадэрнісцкіх дамах і якое таксама папулярна ў Карбюзье. Тут чыста знешні прыём, таму што вокны ўсё ж на лоджыях, а не ў пакоі. Тым не менш гэткае шклянае «рабізна» ў спалучэнні з некаторымі іншымі дэталямі ўтварае цікавы эффект. На лоджыях у левай частцы фасада вы знойдзеце прыкметныя колы, а пад самым дахам — своеасаблівыя краты, зробленыя з белых прэнтаў. Калі ўсё гэтыя рэчы (шкло, колы і краты) скласці разам і паглядзець на дом цалкам, атрымаецца, што ён апрануты ў кальчугу! У адразненне ад ідэй з ладдзёй і шлемамі, аўтары ў дадзеным выпадку, наадварот, занадта старанна замаскіравалі свае алегорыі.

Сапраўды цікавая дэталё — гэта сілуэты мячоў як частка фасада. Каб было лепш відаць, трэба стаць на процілеглым беразе Нямігі (а лепш нават падняцца на верталёце). Бетонныя палосы, якія раздзяляюць сабой дамы-секцыі і заканчваюцца на даху «домікам», — гэта і ёсць мячы. Само адкрыццё гэтага факта прыносіць задавальненне, тут і выкананне вельмі арыгінальнае.

Але каб пабачыць большую частку цікавых рашэнняў, трэба выканаць занадта шмат умоў. Скарыстаўшыся той самай платформай, наўрад ці можна пабачыць хаця б штосьці. Цікава, што з-за гэтай сваёй агульнай невыразнасці, агломніскасці і «шэра-блакітнасці» дом сапраўды не стаў паўнаважнай дамінантай раёна. Людзі ў большасці проста праходзяць міма (хто пад платформай, хто па ёй) і не звяртаюць на будынак увагі. Атрымліваецца, ён проста разбурыў складзены на працягу гісторыі ансамбль, пазбавіў сабор дамінантнага статусу.

Такім чынам, будынак (і праект) сімвалізуе мінулае Беларусі і, у вузкім сэнсе, бітву на Нямізе, у сувязі з якой упершыню ў гісторыі згадваецца горад Мінск. Даволі іранічна казаць, што, каб стварыць гэтакі «сімвалічны» аб'ект, давялося знішчыць рэальную гісторыю. Але мы з вамі разумеем: гэта было зроблена дзеля «светлай» будучыні. Трэба ж было чымсьці ахвяраваць. А каб загладзіць віну, узялі курс на «сімвалічнасць». Увесь сэнс твора заключаны ў наступнай ідэі: «светлая» будучыня стаіць на падмурку «незабытага» мінулага. Але архітэктурная рэалізацыя гэтай ідэі моцна кантрастуе з асяроддзем, і кожны архітэктар павінен гэта ўлічваць, каб не памыліцца і не разбурыць урбаністычную гармонію.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Эскіз Ліі Каджар. Часопіс «Строительство и архитектура Беларуси», 1972 год.

Графіка на любы густ

Выстаўка графікі «Найстаражытнейшае з мастацтваў» — першы восеньскі праект музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля. Павольны бег пяра, грыфеля, спантанная штрыхоўка надае лісту паперы зарад такой творчай энергіі, якую глядач выдатна адчувае і ўспрымае! У экспазіцыі прадстаўлена больш за 80 твораў з фондаў музея, якія ахопліваюць інтэрвал часу з XVII па XX стагоддзе і выкананы ў разнастайных тэхніках.

Усе гравюры, афорты, літаграфіі мінулага амаль няўлоўна падобныя між сабой. Да з’яўлення фатаграфіі мастакі імкнуліся ствараць максімальна рэалістычныя выявы, якія хутчэй здзіўляюць сваёй дасканаласцю, чым мастацкай фантазіяй. Але гэта ні ў якім разе не дрэнная характарыстыка твораў — толькі прыкмета часу. У XX стагоддзі больш прэстыжна было хаваць майстэрства за ўяўнай лёгкасцю і непасрэднасцю, мець індывідуальны почырк, непадобны на іншых.

Беларускія мастакі займаюць і заўсёды займалі добрыя пазіцыі ў сферы выяўленчага мастацтва. Выдатная якасная падрыхтоўка майстроў, многія з якіх скончылі ВМАТЭМАИС, інстытут імя Сурыкава, акадэмію імя Рэпіна, беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, вучэльню імя Глебава, прынесла свой плён. Самае галоўнае, што ні кады, мастацтва вельмі моцна залежыць ад трох складнікаў — творчасці, асобы і лёсу мастака. У фондах музея знаходзяцца разнастайныя па ўзроўні і тэхніках выканання графічныя лісты самых розных аўтараў, з бачаннем і майстэрствам якіх прапануе сёння азнаёміцца экспазіцыя.

Музейны летапіс графікі XX стагоддзя пачынаецца з імя мінчаніна **Аркадзя Астаповіча**. Дэманструюцца два яго творы 1925 і 1927 гадоў у тэхніцы лінагравюры. Невялікага памеру, яны максімальна кантрастныя, рытмічныя і музычныя, адлюстроўваюць сельскія матывы.

А. Мельянец. Партрэт Яна Налепкі.

Наступны мастак — выхадзец з Рагачова **Анатоль Каплан** — жыў у Ленінградзе, яго творчасць стылістычна перагукаецца з Маркам Шагалам. Таксама яна звязана з побытам яўрэйскага народа. Прадстаўлены гравюры на дрэве (ксілаграфія), накіды каляровымі крэйдамі і гуашшу, эскізы вокладак і чорна-белыя ілюстрацыі да некаторых кніг **Якава Целішэўскага**. Тэхніку каляровай лінагравюры ўжываў **Анатоль Тычына**, дамагаючыся вельмі тонкіх пераходаў колеру і тону. Нярэдка ў яго з’яўляюцца выявы значных для Гомеля месцаў — порта і парку.

Прадстаўлена і выява Ільінскай царквы, па-майстэрску выкананая вядомым гомельскім мастаком **Робертам Ландарскім** у акварэльнай тэхніцы. Пры тым, што Роберт Яўхімавіч вядомы і папулярны ў Беларусі дзякуючы свайму жывапісу алеем. Выбітны графік **Яўген Пакаташкін** у тэхніцы лінагравюры зафіксаваў будынак гомельскага вакзала — тыповы індустрыяльны матыв 60-х.

Мастацтва плаката прадстаўлена двума гомельскімі мастакамі — **Уладзімірам Лосевым** і **Іванам Андрасюком**. Яны ярка адлюстроўваюць сваю эпоху. Са светам тэатра звязаны тэматычныя кампазіцыі «дзядулі авангарду», які жыўцяпер у Мінску, **Віталія Чарнабрысава**.

Намаляваныя з размахам, яны прысвечаны яго жонцы, былому рэжысёру гомельскага тэатра Людміле Манакавай.

Наступны блок з чатырма партрэтамі сучаснікаў належыць руцэ гомельскай легенды, мастака без пэўнага месца жыхарства **Валерыя Ляшкевіча**. Музей папоўніўся некаторай колькасцю экспрэсіўных работ гэтага мастака ў 90-я гады, калі Валерый Аляксеевіч вярнуўся з Ленінграда, дзе быў вольным слухачом акадэміі мастацтваў імя Рэпіна.

Тэхніка афорта і аўталітаграфіі — у творах **Алены Лось**, **Сямёна Геруса**, **Валянціна Ягорава**, **Акіма Шаўчэнкі**. Акварэльны нацюрморт **Марыі Ягоравай** «Галінка каштана» знаходзіцца на стыку графікі і жывапісу. Нягледзячы на мяккасць і маляўнічасць, акварэль усё ж такі належыць да графікі. Спецыялісты ў сферы мастацтвазнаўства адзначаюць, што беларускаму жывапісу ў цэлым уласціва графічнасць. Выхадзец з вёскі Карма Добрушкага раёна **Акім Шаўчэнка** праз усё жыццё пранёс вмятэмайсаўскую вывучку. Шэраг алоўкавых партрэтаў дэманструе яго высокі прафесіяналізм. Што можна стварыць з дапамогай звычайнай чорнай тушы, мы бачым на дзвюх работах выхадца з Гомельшчыны **Мікалая Гурышчанкова**. Добра адчуваецца атмасфера дрэннага надвор’я, як і бадзёры настрой адлюстраваных людзей, якія перапраўляюцца праз «кпучую» ад навалыцы раку.

Марына Быкава стварыла серыю работ на тэму старажытнагрэчаскага Пергамскага алтара, выкананых вугалем і крэйдай па палатне, што з’яўляецца незвычайнай для графікі тэхнікай. Уяўленне пра лінагравюру даюць работы **Макса Бірштэйна** «Партрэт Георгія Ніскага», **Барыса Кузьмічова** «Апасіяната», **Анатолія Мельянца** «Ян Налепка» і іншыя. Апошні падчас Вялікай Айчыннай вайны быў камандзірам партызанскага атрада, пакінуў пасля сябе мноства цікавых аркушаў на ваенную тэматыку. Моцна ўражвае выява вайсковага камісара, створаная

М. Бірштэйн. Партрэт Георгія Ніскага.

выхадцам з Гомельшчыны **Пятром Дурчынём**. Яго герой адлюстраваны ў момант высокага нападу пачуццяў, аднак пры гэтым не тыпізаваны. Накід пэндзлем і тушшу з «прагульшчыка» **Анічкіна Льва Баскіна** (родам з Рагачова) паказвае пазіцыю аўтара. Маўляў, няма чаго марнаваць сілы і час на падобных «несвядомых» грамадзян. Партрэт **Анатолія Васілевіча Луначарскага** таксама выкананы тушшу і з’яўляецца падрыхтоўчым этапам да друку ў часопісе ці газеце, «імітуе» лінагравюру. Мастакі часта звярталіся да гэтага метаду, абыходзячыся простымі падручнымі сродкамі.

Георгій Ніскі, аднакашнік **Целішэўскага** па студыі імя Урубеля, вмятэмайсавец, народны мастак РСФСР пакінуў замалёўку зялёным алоўкам нейкага вайсковага мястэчка, якая пасля смерці мастака разам з карцінамі і дапаможнымі матэрыяламі трапіла ў збор гомельскага музея. На гэтым малюнку адлюстраваны амаль бязмежны ландшафт аднаго з куткоў Расіі.

На жаль, усіх аўтараў немагчыма згадаць у нарысе да выстаўкі, якая будзе працаваць да пачатку лістапада. Гэта ўнікальная і каштоўная магчымасць пазнаёміцца з беларускай графікай розных часоў.

Алена КАЛУГІНА

Быццам жывыя

Лялькі многіх зачароўваюць, кагосьці палохаюць (не проста так амаль кожны год выходзіць у сусветны пракат пэўны фільм жахаў, дзе галоўнай дзеючай асобай з’яўляецца нейкая д’ябальская лялька), у кагосьці актывізуюць мацярынскі інстынкт, некаму проста прыемна на іх глядзець, асабліва калі лялькі становяцца праваднікамі эстэтычных ідэалаў уладальніка, хтосьці проста іх калекцыянуе, а дзеці, вядома, любяць з імі гуляць.

Здаецца, што кожны з нас у той ці іншы перыяд жыцця сутыкаўся з лялькамі, але, напэўна, мала каму магла прыйсці ў галаву думка, што можна пайсці глядзець на лялькі не да сваёй сяброўкі ці сябра, а ў музей, быццам гэта скульптуры ці карціны. Але насамрэч мастацтва стварэння лялек вельмі пупалярнае ў Амерыцы і Еўропе. Майстрам цікава не толькі ствараць лялькі, шукаць для іх адзенне і гэтак далей, але і атрымліваць эстэтычную асалоду ад легіёнаў лялечных хлопчыкаў і дзяўчынак.

Лялечнае мастацтва завітала і ў Беларусь. З 21 жніўня да 4 кастрычніка ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь працуе выстаўка лялек «Анёлы душы маёй» з калекцыі Ларысы Мязэвіч «Zawieruszynski Dolls».

Экспазіцыя прадстаўлена вінілавымі лялькамі, якія на працягу больш чым 25 гадоў стварае сям’я Заверушынскіх. Усе лялькі вырабляюцца ўручную ў ЗША. Кожная лялька **Zawieruszynski** мае ўнікальны ідэнтыфікацыйны нумар і сертыфікат сапраўднасці. Адзенне зроблена з найлепшых матэрыялаў — шоўку, бавоўны або

поўсці. Вобраз кожнай лялечнай дзяўчынкі прадуманы да дробязей: даведзеныя да дасканаласці прычоскі, выдатныя сукенкі з вышыўкай, аксесуары з паўкаштоўных камянёў і металаў. Найбольш уражвае не тое, што кожная сукенка — сапраўдны твор мастацтва, у якім выкарастаны выключна натуральныя матэрыялы, але тое, што твары лялечных дзяўчынак таксама ўнікальны і добра перадаюць «характар».

Калекцыя «Аднойчы ў казцы» — знаёмыя ўсім герані дзіцячых казак: Беласнежка і Чырвоны Капалюшык, Папялушка і Спячая прыгажуня, задуменная Аліса і іншыя. Найбольшую цікавасць для аматараў гэтага мастацтва ўяўляе адзіны ў свеце экзэмпляр Прынцэсы-жабкі — гэтая лялька была зроблена спецыяльна для Ларысы Мязэвіч.

Лялькі **Zawieruszynski** выстаўляюцца ў Беларусі ўпершыню. Яны паспелі заваяваць такія ўзнагароды, як **Dolls of the Year Industry Choice Award (2011)**, **Dolls of the Year Public Choice Award (2011)**, прэмію «Выбар лялькі года 2012» і іншыя. А зусім нядаўна лялькі Габрысія Папялушка і Ліберці Грэйс атрымалі ўзнагароду **Dolls Awards of Excellence 2018** — «Выбар індустрыі» на **International Dolls and Teddy Show** у Арланда. Ручная праца, выкарыстанне толькі натуральных тканін і каштоўных металаў — фірменны почырк майстэрні сям’і Заверушынскіх. Увага, з якой аўтары падыходзілі да выканання сваёй працы, заўважная ў кожнай дэталі: ва ўсіх лялек натуральныя валасы, вочы з выдзіманага шкла, твары размаляваны ўручную. Дзякуючы калекцыйнай каштоўнасці, а таксама матэрыялам, якія выкарыстоўваюцца пры стварэнні, кошт некаторых лялек даходзіць да некалькіх тысяч долараў.

Фота з сайта NCSCM.by.

Лялька «Папялушка».

Выстаўка арганізавана ў памяць калекцыянера Ларысы Мязэвіч яе мужам Уладзімірам. Ларыса мела шчыльныя зносіны з Сафіяй і Генры Заверушынскі, часам яны звярталіся да яе па параду, спецыяльна для яе пакідалі прататыпы лялек, каб потым удасканаліць сумесна той ці іншы вобраз. Муж Ларысы Уладзімір Мязэвіч і іх сыны Яўген і Барыс упэўнены, што калекцыянер хацела б, каб яе здабытак ўбачылі і ацанілі ўсе.

Цімур ВЫЧУЖАНІН

Трансфер у цудоўны свет,

або Чаму вяртаецца мода на кнігу?

Напалеон чытаў з хуткасцю дзве тысячы слоў у хвіліну, Сталін паглынаў па 400 старонак у дзень і лічыў такі наб'ём за сваю мінімальную норму. Гэтыя факты не могуць не здзіўляць. Бо колькі чытае сярэднестатыстычны сучаснік, большую частку дня праводзячы ў смартфоне?.. Але засмучацца рана. Рэй у справе чытання, вядома, за бібліятэкарамі, і яны сцвярджаюць, што сёння адраджаецца інтарэс да літаратуры, класічнага чытання. І дыялог «Ты дзе?» — «У бібліятэцы» ўжо не гучыць як анекдот. Прывіць цікавасць да чытання дзецям імкнучца маладыя сем'і: хто жадае перспектыву для дзяцей, прыводзяць іх у бібліятэку. А тут імкнучца адкрыць вялікі свет і святло, закладзеныя ў кнігах найлепшымі розумамі, робячы, як выказалася адна дасведчаная бібліятэкарка, своеасаблівы трансфер.

Адсвяткаваўшы прафесійнае свята, бібліятэкары не стаміліся ад віншаванняў і гатовы прымаць іх штодзень, бо самы прыемны падарунак для бібліятэкара — увага чытача. Ці не згас інтарэс да бібліятэкі? Які цяпер статус у сімвала духоўнасці кнігі? Як мяняцца бібліятэкару, каб знайсці новых чытачоў і захаваць старых? Пра гэта мы пагутарылі з супрацоўнікамі Цэнтралізаванай сістэмы дзяржаўных публічных бібліятэк Мінска і Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна.

Алена ЗАРЫЦКАЯ, загадчык бібліятэкі № 5 Мінска:

— Сёння аднаўляецца інтарэс да кнігі. У нас шмат чытачоў пажылога ўзросту, яны паспрабавалі чытаць электронныя кнігі, аднак многія вярнуліся ў бібліятэку: прывыклі гартаць старонкі, адчуваць пах — непаўторная асалода — чытаць па-даўнейшаму. Адзінае, калі некаторых кніг у нас няма ці калі на навінкі чарга (напрыклад, хочучь прачытаць тую ж Рубіну, не чакаючы некалькі месяцаў), тады вымушаны звяртацца да электроннага фармату. Але не заўсёды задавальняе, таму вяртаюцца...

Падчас пандэміі чытачы зменшыліся. Спынілася работа чытальных залаў, адмянілі мерапрыемствы. У нас добры фонд дзіцячай літаратуры, хоць і няма асобнага аддзела. Таму заўсёды ідуць дзеці, з задавальненнем выбіраюць маляўнічыя выданні.

Прывіць чытанне дзецям хочучь маладыя сем'і. Хоць мы не дзіцячая бібліятэка, але пазіцыянуемся як бібліятэка сямейнага тыпу — камплектуем разнастайную літаратуру, шмат новых выданняў, у тым ліку і беларускіх. Беларуская літаратура ў прыкрытце, закупляем цэнтралізавана, працуем і з выдавецтвамі, і з Саюзам пісьменнікаў. Цяпер гэта тэндарныя закупкі.

Попытам карыстаюцца Вікторыя Токарава, Дзіна Рубіна, Людміла Петрушэўская, Дзмітрый Ліпскераў, Людміла Уліцкая, класіка тыпу Уладзіміра Набокава. З беларускіх — Наталія Батракова, Сяргей Клімковіч, Вольга Нікольская, Аляксандр Марціновіч, Людміла Рублёўская, Ганна Чыж-Літаш, Надзея Ясмінска, Мікалай Ільінскі, Алег Ждан, Анатоль Бутэвіч, Сяргей Трахімёнак, Віктар Ляскоўскі. Пачала больш звяртацца моладзь, і прытым па беларускую класіку. І гэта не толькі звязана з вучэбнымі праграмамі. Ці не актывізуецца жаданне звярнуцца да каранёў?

Я сама заўсёды любіла чытаць, вабіла філалагічнай галіна. Кніга для мяне — быццам такая з'ява прыроды, як вясёлка. Ці яшчэ як кветка-сяміколернік. Але факсіруемся не толькі на кнізе. У нас праходзяць паэтычныя, музычныя вечарыны. Наша бібліятэка працуе з архітэктурна-будаўнічым каледжам, Беларускім аб'яднаннем інвалідаў, з СШ № 10, пачалі працаваць з дзіцячымі садам № 95. У зале ў нас рэгулярна праходзяць выстаўкі тэматычныя, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Такім чынам, займаемся асветніцкай дзейнасцю, эстэтычным выхаваннем. А цяпер працуе фотавыстаўка Міхаіла Крыжановскага, яго работы ўпрыгожваюць чытальную залу.

Чытачы цёпла павіншавалі нас з прафесійным святам. Некаторыя прынеслі ў падарунак новыя кнігі, напрыклад Успенскага, раней — Брэдберы «Віно з дзыхаўцоў». Такім чынам, прыходзяць не з пустымі рукамі. А ўвогуле, кнігі чытачы нам дораць часта. Афармляем як падарункі, папаяўляецца фонд. Але найлепшы падарунак для бібліятэкара — залаты чытач, з душой. Нашы заўсёднікі ў бібліятэцы адчуваюць сябе як дома. Ёсць такія адданія, якія маюць стаж 20 гадоў.

Вольга ЧАВУСАВА, вядучы бібліятэкар бібліятэкі № 18 г. Мінска:

— У нас у дзень 70 чалавек. Мы не толькі выдаём кнігі і запісваем чытачоў. Многа іншай актыўнасці: віртуальныя выстаўкі, прэзентацыі. І жыццё віруе. Сёння чытаюць і электронныя кнігі, але хочучь патрымаць папярковую, асабліва свежую, з пахам. Ідуць пенсіянеры, школьнікі па праграму літаратуры. Падчас пандэміі працаваў толькі абанемент (чытальная зала зачынена). Чытачоў стала меней, але не намнога.

Ну хай 60. Але да кнігі цікавасць не знікла. Яна будзе існаваць. І інтэрнэт не перашкода. У дарослых чытачоў адзін з самых запатрабаваных жанраў — дэтэктыў. Добра бяруць беларускую літаратуру, у прыватнасці Н. Батракову, В. Марціновіча, С. Філіпенку, Ю. Станкевіча, С. Алексіевіч, Г. Севярынец. Многія вяртаюцца да класікі. Нядаўна пажылая чытачка папрасіла Дастаеўскага, другая — Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім».

Вельмі шмат чытачоў у нас з 18 да 19 гадзін (калі ідуць з работы), а пенсіянеры — зранку. Тут стары спальны раён. Мы выходзім на вуліцу да людзей, пачалі з пачатку лета. Прапаноўвалі буккросінг, запісвалі ў кніжніцу, гулялі з дзецьмі. І найлепшы падарунак — калі чытачы прыходзяць: мы гэтым жывём. На прафесійнае свята арганізавалі квэсты, у прыватнасці «Кот у мяшкі»: кніга загорнута ў паперу, і чытач не ведае яе назвы. Бярэ і разгортвае толькі дома. Спадабалася ці не — кот у мяшкі. На свята бібліятэка на некалькі дзён вырашылі зрабіць падарунак чытачам: выдавалі платныя кнігі бясплатна. Таксама разгадвалі красворды, адказвалі на пытанні — і шукалі такім чынам кнігу ў фондзе. Знаходзілі — тады салодкі прыз, ручка, бланк. А яшчэ рабілі гадзіннік з кніг ад 1 да 12: «Тры мушкетёры» на 3 і г. д. Захапіліся нават дарослыя.

Алена ФІЛІПЧЫК, загадчык сектара рэгістрацыі Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна:

— Кніга будзе заўсёды. Паглядзіце, якая яна сёння: малюнкi, афармленне — прыемна ўзяць у рукі, чапляецца вока. Нават калі да нас ідуць па фізіку, у выніку ўсё роўна бяруць класіку. Тым больш класіка перавыдаецца, да таго ж вельмі якасна. Трэба сказаць, сёння пабольшала чытачоў-студэнтаў. Па сутнасці, кніга стала моднай. Сама карыстаецца і электроннай прыладай (і зручна, і не трэба цяжар цягаць), але калі стаіць выбар, з чаго пачытаць, аддае перавагу кнізе: і вочы адпачываюць, і больш прыемна трымаць. Кніга — гэта, як ні банальна, атмасфера. Нягледзячы на тое, што чытаць з тэлефона зручна, я сутыкнулася з наступным: у электронным доступе ёсць не ўсё. Калі ў выдавецтве з'яўляецца новая кніга, літаральна праз месяц яна ўжо ў нас на паліцы. Вось яшчэ адна перавага кнігі. Да нас прыходзяць і кажуць: у інтэрнэце яшчэ няма, а ў вас ёсць у камерцыйным фондзе. Сапраўды, у нас усе магчымыя сродкі ідуць на папаўненне фонду. Апошнім часам — беларускай літаратурай. Карыстаюцца попытам Н. Батракова, Л. Рублёўскага, Т. Лісіцкага (выйшаў зборнік вершаў), В. Марціновіч «Возера радасці», «Ноч» (было такое, што яшчэ з выдавецтва кніга не выйшла, а ўжо спрабавалі запісацца ў чаргу, прытым гэтага аўтара чытаюць усе слаі насельніцтва).

Калі раней у чытальныя залы прыходзіла па 500 чалавек, то сёння, канечне, у разы меней. Але ідуць. Нашы чытачы яшчэ — і клубы: у нас у зале замежнай літаратуры кітайскія, італьянскія, амерыканскія валанцёрскія рухі, клуб «Факел» па падрыхтоўцы да цэнтралізаванага тэсціравання па англійскай мове. Калі мы знаёмім іх са сваім фондам, застаюцца чытаць. Так знаходзім новых чытачоў.

Падчас пандэміі працавалі два аддзелы абслугоўвання — дзіцячы і абанемент, чытальныя залы былі зачынены, але людзі ўсё роўна хадзілі. Канечне, меней, але тым не менш. На абанемент колькасць чытачоў узрасла. Я бібліятэкарам працую ўжо амаль 16 гадоў і люблю сваю прафесію. Тут ёсць усё: можна і адасобіцца, і паразважаць, і зладзіць мерапрыемства — усе грані жыцця, няма руціны. А найлепшы падарунак — увага. Ды, бывае, чалавек да нас прыходзіць накручаны і пачынае зліваць негатыў. Праўда, падыемца наверх, пагартнае кнігу, глядзіш — спускаецца і ўжо ўсміхаецца. На абанеменце — канапкі, столікі: сеў, пачытаў, супакоіўся. Прыходзяць раздражнёныя, а сыходзяць задаволеныя.

На Дзень бібліятэк на ганку мы арганізавалі мерапрыемства, дзецям дарылі шары, прыцягвалі новых чытачоў. Такім чынам, свята было не толькі для бібліятэкараў.

Лілія АЧАКОЎСКАЯ, бібліятэкар I катэгорыі бібліятэкі № 1 імя Л. М. Талстога:

— Да нас ідуць і дзеці, і дарослыя. Не сказала б, што так ужо шмат чытачоў мы згубілі за час пандэміі. Сцвярджаюць, што бібліятэка знікне — значыць супярэчыць цвярозаму розуму. Ведаю, што чытаюць дзеці маіх сяброў, іх унукі. Назіраецца пераемнасць і ўвага да кнігі і чытання. Не згодна катэгарычна, што бібліятэцы складана ў інтэрнэтны век. Нельга сказаць, што бібліятэкі не патрэбны. Хаця б таму, што я сама чытаючы чалавек і ведаю вялікую колькасць такіх. Інтэрнэт — гэта інтэрнэт, а кніга — гэта кніга. Я аддаю перавагу папярковай.

Бібліятэкар — у гучыць падзей: заўсёды адсочваеш рэйтынг кніг; што прэзентуюць на міжнародных кніжных кірмашах; што выдаецца. Калі я толькі прыйшла на работу, кнігі дадому насіла сеткамі і чытала ўсё запар (калі прыходзіла новая партыя: ці то навукова-папулярная літаратура, ці то фантастыка, якую не люблю). Сядзела і чытала, бо раптам чытач сыяе і мне будзе сорамна. Я працую з 1979 года. Найлепшы падарунак для бібліятэкара — тое стаўленне, якое ён заслугоўвае, павяга да прафесіі. А не такое стэрэатыпнае, маўляў, ты сядзіш у бібліятэцы, чытаеш кнігі — і вось табе добра.

Да нас у бібліятэку многа едзе пенсіянераў, у прыватнасці з Малінаўкі, Паўднёвага Захаду. Кніга — адзін з маіх сяброў. Мая мама чытала заўсёды (памерла ў 97 гадоў і чытала да апошняга, праз лупу). Бацька таксама падтрымліваў чытанне. У нас у сям'і ніколі не шкадавалі грошай на кнігі.

Дзякуючы прафесіі бібліятэкара я сустрэла столькі выдатных людзей! А калі б не абрала гэтую прафесію, то ці сустрэла б? Вось, напрыклад, Васіль Сумараў, народны мастак Беларусі, быў маім чытачом.

З беларускай літаратуры мне падабаюцца Васіль Быкаў, Іван Мележ, Саша Філіпенка, Віктар Марціновіч.

Кацярына ФІРАНЧУК, бібліятэкар I катэгорыі чытальнага зала бібліятэкі № 15 імя Цёткі:

— Кніга сёння чытачам цікавая. На абанеменце вельмі шмат народу. Цяпер у асноўным прыходзяць людзі ў гадах, а моладзь ад 20 да 35 — менш. Фонд у нас вялікі, многа паступленняў на абанемент, у чытальную залу. Нягледзячы на выгоды інтэрнэту, там знойдзеш не ўсё, што патрэбна. І ідуць да нас. Самыя цікавыя кнігі, што паступілі ў фонд, на 10 дзён можна ўзяць за 10 капеек. У чытальнай зале ёсць адмысловыя выданні, якіх не знойдзеш нават на абанеменце. А чаго каштуюць нашы сустрэчы з творцамі! Нядаўна была Алена Міхаленка, дзялілася вершамі. З ёю — бард, пісьменніца Валянціна Гарленка. Сабралася шмат гледачоў. Яшчэ ў нас адмысловая карцінная галерэя, дзе не бывае пустых сценаў. Зараз дэманструюцца работы Беларускага аб'яднання інвалідаў. Не трэба забываць, што чытальныя залы ў кніжніцах — культурныя цэнтры.

Падчас каранціну людзі ўсё роўна ішлі. Самыя смелыя і чытаючыя — якраз пажылыя. Ці не таму, што гэта старая школа — яны прывыклі чытаць. Звяртаюцца да нас школьнікі па школьнай праграме. Бо няўжо чытаць з манітора?! Інтэрнэт цалкам не заменіць кніжніцу. Да таго ж інтэрнэт памяць не развівае. Трэба чытаць. Кажуць, 50 старонак у дзень — для трэнерыі памяці. Як і вучыць вершы на памяць на ноч — таксама. Чытаць на смартфоне — не тое, трэба трымаць у руках кнігу.

З прафесійным святам чытачы павіншавалі цёпла, яны ў нас удзячныя. Як заўважыла за час працы — з 1988 года, — чытачы любяць гэтую бібліятэку. Вакол у нас многа школ, ёсць ВНУ. Хоць наша кніжніца для дарослых, тут шмат дзіцячай літаратуры.

Актыўна дадому бяруць часопісы. Прытым што асобнікі за мінулыя гады бясплатна можна браць дадому на 10 дзён, а за бягучы год на суткі за 15 капеек. З рускіх бяруць «Вакол свету», «Караван гісторый», «Навука і жыццё». З беларускіх просяць «Полым'я», «Нёман», «Малодосць», «Беларускі гістарычны часопіс», «Гаспадыню», «Алесю».

Наталія СВЯТЛОВА, фота аўтара

Мовай кветак

«Мой горад — мая бібліятэка» — пад такім дэвізам штогод праходзіць Дзень бібліятэк у Цэнтральнай гарадской бібліятэцы г. Жодзіна. Кожны раз чытачы маюць магчымасць убачыць сваю кніжніцу ў іншым ракурсе, здзівіцца новым ідэям і творчым фантазіям яе супрацоўнікаў. Прынамсі, сёлета зладзілі «Рабінавы фест».

Як заўсёды, ў холе бібліятэкі наведвальнікаў сустрэла выставка-конкурс кветкавых кампазіцый, якая была прысвечана Году малой радзімы і мела назву «Мой любімы куточак у горадзе». Стваральнікі экспазіцыі вырашылі перавесці на мову кветак паэтычныя радкі, назвы кніг, прыказкі, прымаўкі, песні, прысвечаныя любімым месцам. Складаючы такія кампазіцыі, супрацоўнікі кніжніцы імкнуліся максімальна адлюстраваць у іх сваю задумку.

У выніку гран-пры дастаўся аддзелу камплектавання, супрацоўнікі якога запрасілі гледачоў на месца заснавання горада, да вытокаў, што пераклікаюцца з аднайменнай паэмай Паўла Сімчанкі. Аддзел маркетынгу, які заняў 1-е месца, прысвяціў свой твор любімому месцу дзяцей у гарадскім парку — драўлянаму караблю. Адсюль і назва кампазіцыі — «Пунсовыя ветразі», як у апавяданні Аляксандра Грына. Другое месца дасталася аддзяленню дзіцячага чытання за стварэнне кампазіцыі па матывах кнігі Івана Шамякіна «Сэрца на далоні», трэцяе — аддзелу матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння і гаспадарчага абслугоўвання, якія абыгралі верш Уладзіміра Высоцкага «Благадаць або блаславенне».

У аддзеле абслугоўвання і інфармацыі на працягу дня работала кафэ «Гронкі рабіны», дзе правіла баль рабінавая фея. Каб паспытаць чаю з рабінавым варэннем ці яблычна-рабінавым пірагом, неабходна было паўдзельнічаць у літаратурным кароке «Гарыць касцёр чырвонай рабіны» і пад пэўную мелодыю прачытаць верш або прازیсні ўрывак пра восень. Прагучалі радкі Сяргея Ясеніна, Ганны Ахматавай, Міхася Башлакова, Паўла Вараб'ева...

Было і шмат інтэлектуальных забавак: заданні на кемлівасць, логіку і ўважлівасць, вандроўка па кніжнай дарожцы «Рабінавая нізка жыццёвай мудрасці», якая прыводзіла да бібліятэчнай крыніцы «Жодзіна: смага чытання». Усіх сустрэкалі дзве крыніцы: з адной можна было папіць,

з другой — спатолюць смагу чытання. Усім жадаючым фея раздавала рэцэпты варэння з рабіны, а наведвальнікі, якія мелі адзенне з адценнямі рабіны, атрымлівалі з яе рук цукеркі з адпаведнай назвай.

Прыхільнікі беларускай літаратуры маглі паспрабаваць свае сілы ў картаграфічнай інтэлектуальнай гульні «Літаратурная Беларусь», падчас якой неабходна было не толькі ўспомніць месцы дзеяння літаратурных твораў ці адрасы пражывання беларускіх пісьменнікаў, але і адшукаць іх на карце Беларусі.

У гэты дзень мы выбіраем самых актыўных чытачоў. Сёлета адзначаны як самы актыўны наведвальнік бібліятэкі Андрэй Валковіч, самая актыўная госця масавых мерапрыемстваў Ганна Карпик, самы адданы сябар бібліятэкар Алі Гаймірзаеў і г. д.

Дарэчы, аддзел дзіцячага чытання падрыхтаваў для юных наведвальнікаў лялечны спектакль «Прысвячэнне ў чытачы», квэст «Пераходзім у 5-ы клас», майстар-клас «Галінка рабіны» і шмат цікавых гульняў.

Ірына ХІЛЮЦІЧ

Фота прадастаўлена Цэнтральнай гарадской бібліятэкай г. Жодзіна.

Селі радком, пагутарылі ладком

Святкаванне Дня бібліятэк у Смаргоні распачалося на Сярэдадні, у нядзелю, і мела працяг на наступным тыдні. У гарадскі парк павіншаваць супрацоўнікаў кніжніц прыйшло шмат кнігалюбаў усіх узростаў.

З прывітальным словам да аматараў чытання звярнулася дырэктар раённай бібліятэкі Святлана Афанасьева. Кожны філіял гэтай установы падрыхтаваў і правёў сваю арыгінальную імпрэзу. Бібліятэкары праявілі сябе як здольныя вядучыя, забаўляльнікі, артысты. Усе ўдзельнікі конкурсаў атрымалі падарункі і прыемныя ўражання.

Ладзіўся літаратурны квэст, віктарыны, конкурсы... Удзельнікам свята прапанавалі мноства цікавостак: аквагрым, выстаўкі, падарожжа з дылетантам.

* * *

А ў раённай бібліятэцы прайшла творчая сустрэча з пісьменнікам-юбілярам, членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Аркадзем Жураўлёвым, які спецыяльна да Дня бібліятэк напісаў верш. Аркадзь Трафімавіч раскажаў пра сваю творчасць і жыццёвы шлях, чытаў уласныя вершы, гумарэскі, абразкі, адказаў на пытанні прысутных.

Слова мае Аркадзь Жураўлёў.

Вядучыя імпрэзы Зоя Дурэйка і Вераніка Трус прыгадалі, што першая публікацыя вучня 5 класа Вішнеўскай сярэдняй школы з'явілася ў 1967 годзе ў смаргонскай газеце «Светлы шлях». Потым была праца ў шматтыражнай газеце Маладзечанскага завода «Электрамодуль». Паралельна з журналісцкімі матэрыяламі Аркадзь Трафімавіч пісаў лірычныя абразкі, апавяданні, вершы. З цягам часу гэтыя творы ўвайшлі ў яго кніжныя зборнікі. Сёння яшчэ два рукапісы новых кніг аўтара знаходзяцца ў выдавецтвах і чакаюць свайго часу.

Ала СТРАШЫНСКАЯ, фота аўтара

не толькі ў каталогах

У аддзеле мастацтва Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага працуе выстаўка «Свет старадаўняй кнігі: скарбы кніжных збораў Прынямоння XVIII—XX стст.», прымеркаваная да 190-годдзя з дня заснавання бібліятэкі. Каштоўнасць уяўляюць рарытэжныя кнігі рэлігійнага і свецкага характару XVIII—XIX стст., старажытная мастацкая літаратура, унікальныя слоўнікі і энцыклапедыі, выданні краязнаўчага характару. А ў аддзеле выданняў на замежных мовах прыцягне ўвагу кніжная выстаўка «Ад гігантаў да мініячюр».

Цэнтральная бібліятэка Чавусаў узяла ўдзел у VII этнічным свяце эпохі ранняга Сярэднявечча «Дарога да радзімічаў». Супрацоўнікі падрыхтавалі выставку-продаж «Беларуская хата стравамі багата». Госці і ўдзельнікі свята змаглі пакаштаваць і купіць упадабаныя стравы: бліны, пірагі з яблыкамі, аладкі, дранікі, сырнікі і шмат іншага, прыгатаванага рукамі бібліятэкараў. А падчас кірмашу-продажу на гарадской плошчы «Залатая восень» супрацоўнікі бібліятэкі весялілі жартамі, прымаўкамі, вершамі, запрашалі жыхароў да свайго стала, поўнага смака-ты ўласнага прыгатавання.

Акцыю «Кніга, якая бяжыць» у Дзень бібліятэк правяла Цэнтральная раённая бібліятэка Чашнікаў. Дзея пачалася ў сценах бібліятэкі, а працягнулася на вуліцах горада. Бібліятэкары задавалі гараджанам літаратурныя пытанні, цікавіліся, што ведаюць пра бібліятэку. За правільны адказ — сувенір і памяtnыя прызы. Праект «Кніга, якая бяжыць» накіраваны на актывізацыю чытання, прыцягненне новых чытачоў.

Літаратурны фестываль «Флер'яноўскія чытанні» традыцыйна сабраў аматараў прыгожага слова ў комплексе былой сядзібы Бохвіцаў у вёсцы Флер'янова. Ляхавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя Я. Купалы запрасіла на бібліятэчны бульвар і падрыхтавала шмат цікавага. Насычаная праграма не абышлася без выступлення пісьменнікаў, тэатралізаванага прадстаўлення, адкрытага мікрафону, выстаўкі-продажу вырабаў народнай творчасці.

Цэнтральная гарадская бібліятэка імя В. Таўлая Баранавіч стала ўдзельніцай праекта «Стварай культуру: бібліятэчныя інавацыйныя паслугі», які рэалізоўваецца Украінскай бібліятэчнай асацыяцыяй пры падтрымцы праграмы «House of Europe». Партнёры праекта — публічныя бібліятэкі г. Орхус (Данія) і Беларуская бібліятэчная асацыяцыя. Баранавіцкая кніжніца прайшла адбор, які ажыццяўляла група незалежных экспертаў міжнароднага журы, і ў складзе 32 бібліятэк Украіны і Беларусі выйшла ў фінал конкурсу.

У Светлагорскай раённай сетцы бібліятэк кніжную культуру папулярны зуюць з дапамогай... фотапаліявання. У кадры — фота альбо сэлфі з любімай кнігай і добры настрой. Жыхары горада і раёна прадставілі на конкурс 21 фатаграфію.

Дзяржынская цэнтральная бібліятэка зладзіла «Бібліяноч-2020». Сабраліся аматары чытання, а таксама тыя, хто не стамляецца адкрываць новае. Правярыць эрудыцыю можна было на літаратурным інтэлект-шоу «Бібліятэчныя гульні розуму». Каманды атрымалі памяtnыя прызы з сімволікай «Бібліяноч-2020». У паэтычным батле змагаліся паэты народнага літаратурнага клуба «Вытокі» і чытачы: складалі паэтычныя экспромты і літаратурныя пазлы. Захапіў і магічны Book-салон. Тут можна было па цытатах з кніг даведацца, што кожнаму рыхтуе будучыня. У літаратурным казіно «BOOK-Vegas» выпрабавалі ўдачу і выйгравалі кнігі. «Забяры мяне з сабой» — так называўся кнігаварот, дзе кожны мог узяць у падарунак ад бібліятэкі любую ўпадабаную кнігу або часопіс.

А Гомельская абласная бібліятэка ў Дзень бібліятэк запрасіла на «Бібліядзень». Чытальная зала пад адкрытым небам, крама букініста — для аматараў якаснай кнігі тут разгарнулася сапраўднае свята: можна было ацаніць рэдкія асобнікі класічных твораў і зборнікаў паэзіі. Утульныя столікі запрашалі паглыбіцца ў чытанне. А яшчэ — ацаніць выставачныя краязнаўчыя і банерныя праекты.

Наталля СВЯТЛОВА

фоташтрых

Прэзентацыя з аўтограф-сесіяй

У Дзень бібліятэк у Астравецкай раённай бібліятэцы прайшла прэзентацыя кнігі Людмілы Маркоўскай «Забыць немагчыма вярнуцца».

Аўтограф-сесія ад Людмілы Маркоўскай.

Людміла Міхайлаўна дазволіла нам, сваім чытачам, акунуцца ў цёплыя ўспаміны пра дзяцінства, юнацтва і маладосць савецкага часу, распавяла пра працоўны пасёлак Альхоўка. Кніга расказвае пра забытыя рэаліі жыцця, рэчы і традыцыі. Выданне можна назваць невялічкай энцыклапедыяй савецкай эпохі. А дзякуючы асабліваму эмацыянальнаму настрою ўдалося зрабіць разам з аўтарам экскурс у гэты час.

Пісьменніца падзялілася творчымі планами, прачытала ўрывкі з будучых твораў і адказала на пытанні чытачоў. Мерапрыемства завяршылася аўтограф-сесіяй.

Вольга ТВАРАГАЛЬ,
загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Астравецкай раённай бібліятэкі

Вынікі

Пра магію слова ды іншае

«Даследчык літаратуры абавязкова павінен паспрабаваць уласныя сілы ў літаратурнай творчасці, прымяніць у мастацкай практыцы набытыя тэарэтычныя веды», — сказаў некалі Іван Саверчанка, які сам імкнецца адпавядаць гэтаму правілу, адначасова займаючыся навуковай дзейнасцю. З дырэктарам Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук, членам прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі, доктарам філалагічных навук, прафесарам, а яшчэ — сёлетнім пераможцам «Нацыянальнай літаратурнай прэміі» ў намінацыі «Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства» паразмаўлялі пра некаторыя аспекты шматгадовай працы.

Фота Кастуся Дробава.

Пра новую кнігу...

«Магія слова» — гэта ў першую чаргу даследчыцкая работа, накіраваная на развіццё літаратуразнаўчай навукі, у прыватнасці нацыянальнай медыявістыкі. Місія гэтай кнігі — паказаць найважнейшыя здабыткі старадаўняга беларускага пісьменства, асвятліць надзвычай шырокі жанравы дыяпазон творчасці тагачасных пісьменнікаў, раскрыць інтэлектуальны патэнцыял і ідэйныя пошукі найлепшых майстроў слова. Мне хацелася давесці, што наша сучасная літаратура развіваецца на ўрадлівай глебе багатай беларускай гісторыі і культуры. Хочацца верыць, што «Магія слова» прывабіць навучэнцаў — школьнікаў і студэнтаў, а таксама тых, хто цікавіцца мастацкім словам, гісторыяй нацыянальнай літаратуры.

...І пра яе герояў

Найбольш значнымі аўтарамі старажытнага часу з’яўляюцца больш чым тры дзясяткі выдатных творчых асоб, сярод якіх — Кірыла Тураўскі, Францыск Скарына, Сымон Будны, Мясціслаў Смарцінскі, Афанасій Філіповіч і Сімяон Полацкі. Кожны з пісьменнікаў, пра якіх ідзе гаворка ў кнізе, зрабіў значны ўклад у развіццё беларускага прыгожага пісьменства і літаратуры. Хачу звярнуць увагу на адну істотную акалічнасць: майстры слова ў даўнія часы, як правіла, з’яўляліся лідарамі рэлігійных і грамадскіх супольнасцей — мітрапалітамі

і епіскапамі, буйнымі дзяржаўнымі дзеячамі і дыпламатамі. Яны выдатна ведалі рэаліі часу і, менавіта дзякуючы шырокай абазнанасці і досведу, здолелі ў сваіх мастацкіх і публіцыстычных творах глыбока і поўна асвятліць духоўнае і грамадска-палітычнае жыццё старажытнай Беларусі, грунтоўна распавесці пра найважнейшыя сацыяльныя падзеі — саборы і сіноды, паўстанні і войны, дыпламатычныя місіі і міждзяржаўныя спрэчкі.

Пра ўзаемаадносіны творцаў і навукоўцаў

Пісьменнікі з павагай ставяцца да вучоных-філолагаў, з нецярпеннем чакаюць прафесійных водгукаў і рэцэнзій на свае новыя творы. Літаратуразнаўцы ўважліва сочаць за навінкамі — часопіснымі публікацыямі і асобнымі выданнямі. На маю думку, у нас у краіне існуе поўнае паразуменне паміж акадэмічным інстытутам і пісьменніцкай супольнасцю. Дыскусіі і спрэчкі па творчых пытаннях — рэч цалкам натуральная і вельмі неабходная,

бо інакш у літаратуры пачнецца застоі. Мне імпануе, што ў Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі шмат творчых людзей, якія займаюцца не толькі навукай, але і ўласна літаратурнай дзейнасцю: пішуць вершы і прозу, выступаюць з публіцыстычнымі артыкуламі, ажыццяўляюць пераклады.

Пра перспектывы кірункі літаратуразнаўства

Найбольшыя перспектывы мае тэорыя літаратуры, перад якой стаіць задача глыбокага і ўсебаковага асэнсавання набыткаў беларускага прыгожага пісьменства за тысячагадовую гісторыю развіцця. У інстытуце тэорыя літаратуры сёння знаходзіцца на даволі высокім узроўні. Яе прадстаўляюць нашы аўтарытэтыныя даследчыкі — Яўген Гарадніцкі, Ганна Кісліцына, Святлана Калядка. Вельмі важнае значэнне мае літаратурная крытыка, прызначаная спрыяць прадуктыўнаму развіццю сучаснай літаратуры. Вялікая будучыня ў нацыянальнай кампаратывістыцы, праўда, тут нам пакуль не стае падрыхтаваных кадраў, але праца ў гэтым кірунку ідзе.

Па маёй просьбе кіраўніцтва НАН Беларусі прыняло пастанову бюро Прэзідыума аб стварэнні ў інстытуце двух новых аддзелаў — замежнай літаратуры і літаратурнай крытыкі. Як толькі ў нас з’явіцца дактары навук па азначаных спецыяльнасцях, аддзелы запрацуюць на поўную моц.

Пра тых, чыю творчасць будучы вывучаць праз дзесяцігоддзі

Найбольш каштоўнымі мне ўяўляюцца творы тых пісьменнікаў, якія арыентуюцца і абапіраюцца на традыцыі класічнай беларускай літаратуры, выпрацавалі ўласны мастацкі стыль і маюць адметны творчы почырк. Да ліку выдатных аўтараў нашага часу належаць Георгій Марчук, Віктар Праўдзін, Анатоль Казлоў, Уладзімір Саламаха, Васіль Шырко, Навум Гальпяровіч, Мікола Мятліцкі... У іх творах бліскуча адлюстроўваецца наш час, найбольш поўна прадстаўлена духоўнае жыццё сучаснага грамадства.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Пацеха з меха

Андрэй СІДАРЭЙКА

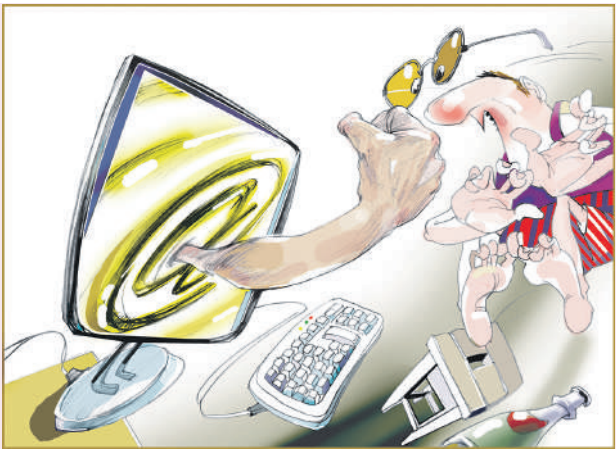
Віртуальны сябар

Гумарэска

Антону Сініцыну жонка забараніла хадзіць на рыбалку і сустракацца з сябрамі. Маўляў, нічога карыснага ў гэтым няма, а дома хапае хатніх клопатаў. За тыдзень ён адрамантаваў кран у ваннай, ручку ва ўваходных дзвярах, павыбіваў дываны. Але мужчынскай кампаніі не ставала. Антон засумаваў. І аднойчы вырашыў: была кампанія рэальная — стане віртуальная. Уключыў камп’ютар, зайшоў у інтэрнэт і адшукаў чат па інтарэсах. Людзі ахвотна дзяліліся сакрэтамі ўласных хобі — рыбалкі, палявання, давалі парады, як можна прайсці чарговы тур віртуальнай гульні. Міналі тыдні. Антон настолькі прывык да сваіх новых сяброў, што, спяшаючыся дадому з працы, набываў бутэльку піва і пакрысе выпіваў яе разам з віртуальнымі суразмоўцамі. Пры гэтым ён не забываўся пісаць у чаце «Ну, за!...».

Машы, жонцы Антона, гэтае новае «хобі» не вельмі падабалася. Неўзабаве ў яе з’явіўся план. Аднойчы муж вярнуўся чарговы раз з працы і адразу сеў за камп’ютар. Жонка завіхалася на кухні і таму не магла перашкодзіць віртуальнай размове. У чаце ён пабачыў новага суразмоўцу — Максіма. Дадаў яго ў сябры. Новы сябар актыўна падтрымаў размову пра надакучлівую працу, але нагадаў і пра неадкладныя хатнія справы. Сказаў, што перапіска ў чаце не перашкаджае яму рамантаваць пыласос. «І ў нас пыласос надочы сапсаваўся...» — згадаў Антон. Але ісці рамантаваць тэхніку не вельмі хацелася. Ён працягнуў размову пра рыбалку. Новы сябар размову падтрымаў, але адзначыў, што яна не павінна быць адзіным захапленнем у жыцці. «Так, безумоўна», — неахвотна падтрымаў яго Антон. «Калі адрамантую пыласос, пайду гатаваць вячэру. Каб разам з жонкай...» — працягваў Максім. Антон пацікавіўся ў віртуальнага субяседніка, ці ходзіць ён на рыбалку, ці сустракаецца з сябрамі. Мужчына адказаў: толькі ў нядзелю ці калі дома няма ніякіх спраў. Антону перастала падабацца размова. Хацеў пачаць перапіску з іншым сябрам, але анлайн больш нікога не было. Каб замацаваць стасункі з Максімам, ён узяў кувал, наліў піва і напісаў у чаце:

«Ну, за!», разлічваючы на салідарны жэст новага субяседніка. Але ў акне перапіскі з’явіўся... пагрозлівы смайл у выглядзе кулака. Антон ад нечаканасці аж адхіснуўся ад камп’ютара. Пустая бутэлка ад піва бразнулася на дол. Між тым Максім напісаў, што з алкаголікамі не размаўляе і развітаўся, значыўшы, што перад сном мяркуе выйсці на прабежку. Антон хуценька выйшаў з чату, выключыў камп’ютар і пабег на кухню. — Антоша, а я ўжо вячэру прыгатавала. Ты якраз своечасова, — прашчабятала жонка. — Цудоўна! — адказаў муж, які яшчэ ніяк не мог ачомацца ад перапіскі з віртуальным сябрам. — А ведаеш, у мяне з’явілася ідэя: давай пасля вячэры разам прагуляемся па скверыку, што побач. А заўтра я адрамантую пыласос! — Згода! — узрадавана адказала Маша. — ...А яшчэ замест піва я думаю вечарамі заняцца прабежкамі! З таго часу Антон забыўся на віртуальных сяброў, а з рэальнымі таварышамі выбіраўся на рыбалку толькі па нядзелях.

Малюнак Алега КАРПОВІЧА

Уладзімір ЦАНУНІН Перасцярога

Спрацай з жонкай не варта — Даўно вядома гэта мне. Бо, як кітайская патарда, Яна знянацку ірване. А сілу выбуху прадбачыць Не ўдасца, браце, ні ражна І ў бок якой суседскай дачы Раптоўна паляціць яна. Надзеяй цешуся адзінай: Пакуль няма яе ў двары, Спакойна будзе дзве адзіны, А як паізнёціць — нават тры.

Выходзіць з 1932 года

ЛІМ

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага рэдактара — 377-99-72

адказны скартар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ

Нумар падпісаны ў друку 24.09.2020 у 11.00

Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 836

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 2771
Д1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.